

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΥΟ ΣΥΝΟΔΙΚΑ

Φφ, 40

ΑΠΟΛΥΘΕΝΤΑ ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΑΣ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ Ε΄

1572

αριθ. β. β. 594

πρωτότυπο 2 θεοδωρ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ,

ΑΘΟΣ.

φκ
110

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ

SISMANOGLO
MEGARO

204

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ

204

Προσφιλέστατέ μοι κύριε Γ. Ἀγγελόπουλε.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει ἤδη διατρίβων ἄπτομαι πάλιν περισπουδάστου μοι καὶ λίαν ψυχαστεροῦς μελήματος, καὶ, ὡς δυνατόν μοι, λιπαρῶς ἀναδιφῶ μεταλλῶν τὰ ἐν γωνίᾳ κατακείμενα καὶ παρημελημένα ἔργα καὶ βουλευμάτα τῶν τε ἄλλων τῶν ἐν λόγοις διακπρεψάντων ἡμετέρων πεπαιδευμένων, καὶ τῶν τὴν μεγάλην τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν περιουστάτως οἰακοσροφησάντων αἰοιδίμων Πατριαρχῶν. Καὶ δὴ κατὰ τὴν σὴν ἔφεσιν, ὦ φιλότις, ἵνα καὶ τήτες γνωστάς σοι ποιήσωμαι ἄλλας τῆς περισφόρου ὄξυνοίας καὶ τοῦ ἀκαμάτου ζήλου τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε΄ πράξεις, κατελθὼν σήμερον ἐκ τοῦ παντέρειπνου Βαθυρρύακος ἐν Φαναρίῳ μετέβην εἰς τὰ Πατριαρχεῖα παρὰ τῷ ἐλλογίμῳ φίλῳ Μ. Πρωτοσυγγέλῳ κύρ Δωροθέῳ τῷ Εὐελπίδῃ, καὶ ἐξήτησάμην τὸν Κ ὡ δ ἦ κ α τ ὠ ν ἐ π ι σ τ ο λ ὠ ν τοῦ 1797—1808. Ὁ δὲ καὶ πάνυ προθύμως ἐξετέλεσε τὸ ἐμὸν αἴτημα, πρὸς δὲ καὶ εὐφρόσυνον ἀνήγγειλέ μοι ἄγγελμα, ὅτι ἐπὶ τῆς νῦν πατριαρχείας τοῦ γηραιοῦ Ἀνθίμου τοῦ ς' ἀπελύθη διάταξις ἀποκαλύουσα τὴν ἀφρέγγυον πρὸς ἀνάγνωσιν παραχώρησιν τῶν ἐν τῷ γραμματοφυλακείῳ τοῦ Πατριαρχείου διατηρουμένων κωδίκων καὶ ἄλλων γραμμάτων. Οὕτως οὖν ἐτέθη σωτηριώδης φραγμός, ὅπως μὴ χεῖρες ἱερόσυλοι ὑφικράζωσιν ἢ καταστρέψωσι χάριν ἰδίων συμφερόντων τὰ πολύτιμα κειμήλια, ἃ καὶ πολλὴν ἔπαθον τὴν κολόβωσιν τῷ 1821, ὅτε ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Εὐγενίου τοῦ Α' ἄγριοι Ἀγαρινοὶ μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων ὀρμήσαντες εἰς τὸ Πατριαρχεῖον κατέσφαξαν τοὺς προστυχόντας, κατέστρεψαν δὲ καὶ ἐλεηλάτησαν ὅ,τι εὔρον μὴδ' αὐτῶν τῶν κωδίκων φεισάμενοι. Πλὴν ἀλλὰ τοιαῦτα ἐκκλησιαστικὰ γράμματα καὶ ἐξ ἄλλων βιβλιοθηκῶν δυστυχῶς ἀποσυλοῦνται, οἷον δὴ

ἐγένετο καὶ ὅπερ ὁ περινούστατος πρῶην οἰκουμενικός πα-
τριάρχης Ἰωακείμ ὁ Γ' διηγήσατό μοι. Γὰ γὰρ ἐπὶ τῆς πα-
τριαρχείας αὐτοῦ ἀπολυθέντα γράμματα οὐ σώζονται πάντα
ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τοῦ Πατριαρχείου. Αὐτὸς δὲ συνετῶς ποιῶν
ἐτήρει ἀπάντων τούτων ἀντίγραφα ἐν δυοῖς τόμοις ἔχων συμ-
πεπηγμένα. Βαθυπώγων οὖν τις χρήζων ἐνός τῶν γραμμάτων
τούτων ἰδανείσατο πρὸς ἀντιγραφὴν τὸ ἐνέχον τοῦτο τεῦχος
παρὰ τοῦ Πατριάρχου· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ὁ χαλκοπρόσωπος
οὗτος προσελθὼν τῷ Ἰωακείμ ἐπῶμυτο καὶ κατηναθεματίζετο
ὅτι τὸ βιβλίον ἐκλάπη ἐκ τοῦ δωματίου αὐτοῦ!! Καὶ ταῦτα
μὲν λόγου πάρεργον, ἐπανιτέον δ' ἐπὶ τὸ προκείμενον.

Διεξήλθον τοίνυν ἐν τῷ μνησθέντι κώδικι μόνον τὰ ἐπὶ τῆς
πρώτης πατριαρχείας τοῦ ἱερομάρτυρος Γρηγορίου ἀπολυθέντα
γράμματα. Οὐ γὰρ ἐνεχώρει ἡ ὥρα καὶ τὴν τῶν ἐπὶ τῆς δευτέ-
ρας πατριαρχείας αὐτοῦ πεπραγμένων ἀνάγνωσιν. Ἐν τούτοις
τοίνυν προτέτακται μὲν ἐν ἀρχῇ τοῦ κώδικος ἐγκύκλιος ἐπιστολή,
δι' ἧς γνωστοποιεῖται ἡ ψήφῳ κοινῇ καὶ συνοδικῇ ἀποφάσει ἀνά-
θρασις εἰς τὸν θρόνον τοῦ πολύτλα Γρηγορίου· παρέπονται δὲ μετὰ
τὴν ἐγκύκλιον περιλήψεις συνοπτικαὶ τῶν κατὰ τὰς γενομένας
συνεδριάσεις ἀπολυθεισῶν πολυπληθῶν ἐπιστολῶν καὶ κοινωφε-
λεστάτων διατάξεων. Ὀλίγαι ὅμως ἐξ αὐτῶν εἰσιν ὁλόκλη-
ροι καταγεγραμμένοι. Οὐ μὲν ἀλλὰ ζητήσας τινὰς τῶν διὰ
τοῦ τύπου δεδημοσιευμένων ἐπιστολῶν οὐδὲ μνημονευομένας
εὑρον αὐτὰς ἐν ταῖς περιλήψεσι. Τοιαύτη ἦν τότε ἡ τῶν
νυσταζόντων γραμματέων ῥαθυμία καὶ ἀνεπιτηδειότης (α),
μηδαμῶς φροντιζόντων τὰς γοῦν περιλήψεις ἀπαξαπάντων τῶν
πρὸς τὸν περιούσιον τοῦ Θεοῦ λαὸν παρὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ θρό-
νου ἀποσελλομένων γραμμάτων καταγράφειν. Διὸ ἀπαιτεῖται
πολὺς ἤδη ζῆλος καὶ λίαν δραστικὴ ζήτησις πρὸς ἀνεύρεσιν

(α) Τοιαύτην ἀμέλειαν περὶ τὴν κατάστροφον συνοδικῶν γραμμά-
των ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς κώδικι βλέπομεν ἐπιχρητοῦσαν καὶ κατὰ
τὸν 17 αἰῶνα. Βλ. τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληγ. Philol. Σύλ-
λογ. Γ' σελ. 21.

καὶ περισυναγωγὴν τῶν μὴ καταγεγραμμένων ἐν τοῖς σωζομέ-
νοις τῆς Μ. ἐκκλησίας κώδικων ἐγγράφων, ὅπου τυχὸν λανθά-
νουσιν· ἵνα μὴ ἡ ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως
μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἐθνικὴ ἡμῶν
ἱστορία, ὅταν συγγραφῇ παρ' ἀνδρὸς ἐπιστήμονος καὶ εἰδότος
τὴν ἀλήθειαν ἐκ τῶν πηγῶν ἀρύεσθαι καὶ διευκρινεῖν, διατελῇ
ἐστερημένη πολλῶν λόγου ἀξίων πραγμάτων, σχέσιν οὐ τὴν
τυχοῦσαν καὶ σπουδαιότητα ἐχόντων πρὸς τὸν βίον τοῦ ἡμε-
τέρου ἔθνους. Δέον δ' ὡς τάχιστα τὴν τούτων ἀναζήτησιν γε-
νέσθαι, ὅπως μὴ καὶ αὐτὰ ὑπὸ ἄλλων τε καὶ τῶν συχνῶν
παμφάγων πυρκαϊῶν ἀπόλωνται (α), αἵπερ καταβόσκουσιν οὐ
μόνον αὐτὴν πρώτην ἐν πόλεσι, τὸν τῆς οἰκουμένης ὄφθαλμόν»,
ὡς ὀνομάζει τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ θεῖος Γρηγόριος ὁ Θεο-
λόγος (β), ἀλλὰ καὶ ἄλλας μεγάλας τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους
πόλεις ἄλλων τε πολλῶν ἕνεκα, ἥδη δὲ καὶ χάριν τῆς τῶν
ἀγυῶν εὐρύσεως καὶ κανονικῆς ῥυμοτομίας (!!!), ἣ ἄλλως
δύλω καὶ ἀργυρίῳ περιέλθωσιν εἰς χεῖρας ξένων περιηγητῶν,
οἵτινες ἐπανιόντες οἴκαδε ἐγκαυθῶνται ἐπὶ τοῖς ἐπινοηθεῖσι
πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς λείας τεχνάσμασι καὶ τοὺς Ἕλληνας ἐξυ-
βρίζουσι (γ).

(α) Γνωσταί εἰσιν αἱ τῶ 1720 καὶ 1738 γενομέναι πυρκαϊαὶ ἐν
Πετρικαίῳ, αἵτινες ἀπείτερωσαν τὸ Πατριαρχεῖον, καὶ πολλοὶ τότε
κώδικες τῆς Μ. ἐκκλησίας συνεκάρησαν (βλ. Ἰψηλάντου Τὰ μετὰ
τὴν ἄλωσιν. σελ. 313 καὶ 314).

(β) Γρηγορ. Ναζ. Λόγ. κζ. σελ. 472 καὶ λόγ. λβ' σελ. 547.

(γ) Σημειωτέον ὅτι κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἐξετάσας τὸ τῆς Κων-
σταντινουπόλεως πατριαρχικὸν γραμματόφυλακεῖον ὁ ἀκάματος τῶν
Ἱεροσολύμων πατριάρχης Δοσίθεος εὔρε πάνυ ὀλίγα ἐν ἀντιγράφοις
καροῖς ἀπολυθέντα γράμματα ἐπὶ τῆς πατριαρχίας Ἱερωνίου,
Ἰωάννου, Μητροφάνους, Θεολήπτου κτλ. ὡς αὐτὸς ἀφηγῆται (περὶ
τῶν ἐν Ἱεροσολύμ. πατριαρχευσάντ. βιβλ. ΙΑ' κεφ. Θ' σελ. 4469),
ὑραρπασθέντων τῶν ἀρχαίων κώδικων, ὧν τὸ πῦρ ἐφείσθη, ἐπ' ἀ-
γαθῶν περιηγητῶν. Οὕτω δὴ ὁ κατὰ τὰ μῆσα τοῦ 18' αἰῶνος διαι-
τοίφας ἐν Κωνσταντινουπόλει Βουδβέκιος ἐπιστρέφων ἐν Βιζύην
ἐκόμισε δύο πολυτίμα τεύχη περιέχοντα αὐτονομιὰς καὶ

Ἐγὼ δ' οὖν ἀντιγράψας ἐκ τῶν συνοδικῶν καὶ πατριαρχικῶν τούτων ἐπιστολῶν δύο μόνον ἐξαποστέλλω σοι αὐτὰς πολλοῦ λόγου ἀξίας οὐσας καὶ προκῶς μαρτυρούσας τὸν ἀκάματον ζῆλον καὶ τὴν ὑπὲρ τοῦ λογικοῦ πομηνίου ἐνδελεχῆ μέριμναν τοῦ θρασπειοῦ ἐκείνου ἀνδρός. Ὁρῶμεν γὰρ ἐν αὐταῖς, ὅτι ἅμα τὴν ὑπερτάτην τῆς πατριαρχείας ἀρχὴν ἀναδεξάμενος ὤρμησεν ἐπὶ τὴν περιστολὴν τῶν καταχρήσεων πομηνίων τινῶν, οἵπερ ἀγνοοῦντες οὐδ' ἐξερευῶντες τὸν βίον καὶ τὴν ἄλλαν πολιτείαν ἀνθρώπων ἀγλαίων, ἀναξίως βουλομένων ἱερωθῆναι, σαχέως τούτοις χεῖρας ἐπέτιθον, παραβαίνοντες τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου διάταξιν, καὶ ἐν οὐδενὶ τιθέμενοι λόγῳ τὴν τοῦ θεοῦ Χρυσοστόμου παραίνεσιν λέγοντος «Δεῖ τὸν χειροτονεῖν μέλλοντα πολλὴν ποιῆσθαι τὴν ἐρευναν. . . ὁ γὰρ τὴν ἐξουσίαν παρασχὼν τῷ βουλομένῳ διαρθεῖραι τὴν ἐκκλησίαν, οὗτος ἀνείηται τῶν ὑπ' ἐκείνου τολμηθέντων αἰτίας»(α). Οἱ μὲν τοὶ βαθμοὶ οὗτοι πομηνίαι καὶ περὶ τὴν τοῦ θεοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου διάσπασιν λίαν ὀλιγόρως, ἢ μᾶλλον κερδαλοφρόνως εἶχον, καὶ σκανδαλῶν ἀφορμὰς παρεῖχον οὐκ ὀλίγον· ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ τοὺς βαθμοὺς τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου ἀθεμίτους καὶ ἀντικανονικὰς ἐπέτροπον ὑπερβάσεις, καὶ πολλάκις ἠυλόγουν ἀθεμίτως ἐξ ἄλλων ἐπαρχιῶν εἰσπηδῶντων τινῶν γάμους, καίπερ παρὰ τῶν θείων νόμων κωλυομένους. Ὅθεν ἐμφρόνως μᾶλα καὶ ἱεροπρεπῶς ὁ πατριάρχης παραινεῖ τοὺς λειτουργοὺς τοῦ ὑψίστου τηρεῖν τοὺς θείους κανόνας περὶ τὰ γαμικὰ συνοικέσια, ὅπως διασώζηται πᾶσα εὐταξία πνευματικὴ τε καὶ πολιτικὴ, καὶ ἐπικρατῆ ἡ δέουσα εὐσχημοσύνη. Χειροτονεῖσθαι δὲ ἱερεῖς τοιοῦτους παραγγέλλει, ὅς ἂν φρόνησις καὶ βίος ἀνεπίληπτος καὶ εὐσεβεῖα καὶ γνῶσις διακοσμῆ. Καὶ γὰρ πρόδηλον ὅτι ὁ ἱερωθεὶς ἀνευ ἀρετῆς καὶ γνῶσεως τῶν

ἐκκλησιαστικῶν παρασημεϊώσεων ἔγγραφα σημειώματα, γειόμενα ἐπὶ τῶν κατὰ τὸν 17' καὶ 18' αἰῶνα πατριαρχευσάντων, ἀπὸ ἐξεδόθησαν ὑπὸ Μικλοσίχου καὶ Μολλέσον ἐν τοῖς Acta et Diplomata medij aevi ἐν Βιέννῃ τῷ 1860 καὶ 1862.

(α) Περί Ἱεροσύν. Λογ. Δ' §. 2.

ιερωῶν γραμμάτων καὶ ὧν ἡ ἀμώμητος ἡμῶν ἀγιστεύει ἐκκλησία, ἀποβαίνει ἢ «εὐτόσιον ἄχθος ἀρούρης», οὐδὲν πράττων οὐδὲ δυνάμενος πράξει καλὸν καὶ σωτήριον καὶ τῶν καθηκόντων τῇ ἱερωσύνῃ διὰ τὴν ἀπαιδευσίαν, ἢ «γαλκὸς ἰχθῶν καὶ κύμβαλον ἀλαλάζον», πολλάκις δὲ καὶ σκάνδαλον καὶ παράδειγμα ἐπιβλαβές, ὅσα· γνώσεων μὲν καὶ λεκτικῆς εὐμοιρῆς δυνάμειος, τῆς δ' ἀπὸ τοῦ ἱεροπρεποῦς βίου καὶ τοῦ ἀξιώματος πειθοῦς παντάπασι στερῆται. Κατὰ τὰῦτα δὲ καὶ ἔγραφεν ὁ αἰόδιμος ἐν τῷ πρώτῳ τῶν προκειμένων γραμμάτων συνωδᾶ πράττων τῷ τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν διηνεκῶς διέποντι πνεύματι τῆς φιλομουσίας. Ὅτι δὲ τοῦτο καλῶς συνοιδεν ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία, ἀποδεικνύσι μὲν ἀνεξαρνήτως ὁ ἀριθμὸς τῶν κατὰ τοὺς ζοφεροὺς τῆς δουλείας αἰῶνας ἐπ' ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἔθνει διαλαμψάντων ἀνδρῶν, ὧν οἱ πλείστοι, εἰ μὴ πάντες, ἐκ τοῦ ἱεροῦ εἰσι καταλόγου· μαρτυροῦσι δὲ καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μ. τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας αἱ κατὰ καιροὺς γεγόμεναι συνοδικαὶ πράξεις καὶ διατάξεις πρὸς περιστολὴν ἀτομικῶν τινῶν παραβάσεων καὶ θεραπειᾶν τῶν ἀπὸ τῆς ἀμαθείας καὶ τῶν λοιπῶν τῆς δουλείας θυγατέρων ἐλλείψεων. Ὅλιγα δ' ἐκ τῶν πολλῶν τούτων ἀναφέρομεν. Οὕτως ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Ἱερεμίου τοῦ Β' ἐν τῇ κατὰ τὸ 1594 συγκροτηθείσῃ συνόδῳ διὰ τοῦ ἐβδόμου κανόνος αὐτῆς «ὡρίσθη ἕκαστον ἐπίσκοπον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ παροικίᾳ φροντίδα καὶ δαπάνην τὴν δυναμένην (ἰσ. γρ. δυνατὴν) ποιεῖν, ὅσπερ τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ γράμματα δύνασθαι διδάσκεισθαι» (α). Ἐπὶ δὲ τῆς πατριαρχείας Διονυσίου τοῦ Γ' ἀπελύθη γράμμα συνοδικὸν συστατικὸν τῆς παιδείας καὶ ἀπαγορεύον μὲν τὴν χειροτονίαν ἱερέων ἀγράμμάτων, παρακαλοῦν δὲ τοὺς ἱεροῦθῆναι βουλομένους μεταβαίνειν εἰς Κωνσταντινουπόλιν καὶ παιδεύεσθαι ὀρθόδοξως τὴν ἑλληνικὴν ἐγκύκλιον παιδείαν ἐπὶ πενταετίαν ἐν τῷ

(α) Βλ. τὰ πρακτικὰ ταύτης τῆς συνόδου ἐν Δοσιθέῳ Τόμῳ Ἀγάπης σελ. 56β, στὴν καὶ τὸν ἡμετέρον βίβλ. Γρηγορίου Μητροπολίτου Εἰρηνοπούλου, σελ. 48.

δαπάνη τοῦ ἄρχοντος Μανωλάκη, τοῦ ἐκ Καστορίας ὀρω-
μένου, τῷ 1664 συσταθέντι πατριαρχικῷ σχολείῳ (α). Τοῦτο
δὲ τὸ σχολεῖον καὶ Καλλίνικος ὁ Β' τῷ 1691 διὰ πατριαρχικοῦ

(α) Κατέστρωται τοῦτο τὸ γράμμα ἐν τῷ τοῦ Κριτίου κώδεκι
(σελ. 423) τῷ διατηρουμένῳ παρὰ τῷ σοφωτάτῳ πρῶτῳ οἰκονομικῷ
πατριάρχῃ Γρηγορίῳ τῷ ς', πατρὶ ἡμετέρῳ σεβασμιωτάτῳ, ἀγν
τῆς ὑπογραφῆς τοῦ πατριάρχου Διονυσίου καὶ τῶν τότε τῆν σύνοδον
συγκροτούντων ἀρχιερέων, ἐν οἷς ἴσως ἦν καὶ ὁ Ἄρτης Βαρθολο-
μαῖος, περὶ οὗ ὁ διδάσκαλος Εὐγένιος ὁ Ἰωαννουῖλος ἀποκριόμενος
πρὸς τὸν Μανωλάκην, ἐπαινῆ τὸν ζῆλον αὐτοῦ καὶ τὴν φρόνησιν ὅτι
σύμβουλον προσελάβετο καὶ τὸν Βαρθολομαῖον (βλ. τὰς χειρογράφους
Ἐπιστολὰς διαφόρων μεταγινιστ. σοφῶν κτλ. φύλ. 237) Ἐλλείπει
δ' ἐν αὐτῷ καὶ ἡ τοῦ μακαριωτάτου τῶν Ἱεροσολύμων πατριάρ-
χου Νικταρίου ὑπογραφή συμμασχόντος τοῖς συνοδικῶς ἐψη-
φισμένοις, ὃς προέτεινε τὸν ἀτίμηστον Μανωλάκην εἰς καταβολὴν
τῆς ἀπαιτουμένης δαπάνης πρὸς ἀνδρῶσιν ταύτης τῆς Σχολῆς
(βλ. Δοσιθέου περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμ. πατριαρχευσ. βιβλ. ΙΒ' κεφ.
γ' σελ. 4209). Ἐστὶ δὲ τὸ πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν τοῦτο γράμ-
μα γεγραμμένον ἐν κοινῇ φράσει. Τὰ δὲ τοῦ προοιμίου τούτου με-
τασκευάσας ὁ ἀοιδιμος σκευοφύλαξ Βαλασίος, Ευζάντιος τὴν πα-
τριδα, πατρώθεν Πελοποννήσιος, μαθητὴς τοῦ Κορυθαλέως, προσέμ-
φασεν ἐν τῷ ἐπὶ πατριάρχου Καλλινίκου τοῦ Β' τῷ 1691 συστα-
θέντι γράμματι, περὶ ἀνακαινισμοῦ τῆς σχολῆς, ἐν ἧ αὐτὸς ἐδίδασκε
τὴν φιλοσοφίαν (βλ. Cantemir Hist. de l'Empire Othom. T. 2 p. 38)
Κεῖται δὲ τοῦτο τὸ γράμμα ἐν τῷ αὐτῷ κώδεκι (σελ. 560)· ἔχει δὲ
αὐτὸ καὶ Ἄθαν. Ἐψηλάτης ἐν τοῖς μετὰ τὴν ἀλώσειν κα-
ταχωρισμένον (σελ. 204-208). Σημειωτέον δὲ ὅτι τὸν Βαλασίον
ἐπαινῆ ὁ ἀοιδιμος Δοσιθεὸς ἀποκαλῶν αὐτὸν ἀνδρα θεοσεβέστατον,
ρήτορα διάσημον, συνήγορον τῶν συμφερόντων τῶν πατριαρχικῶν
θρόνων, καὶ τὸν βίον αὐτοῦ καταναλώσαντα ὑπὲρ τῆς διατηρή-
σεως τῶν ὁρθῶν δογμάτων, τῶν ἁγίων κανόνων καὶ τῆς ἐκκλησια-
στικῆς παραδόσεως ὅθεν καὶ ζηλωτῆς καὶ φιλαληθῆς ἐπωνομάζετο
(βλ. προλεγ. εἰς τόμον Ἀγάπης καὶ Περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμ. πατριαρχ.
σελ. 4180). Τοῦ Βαλασίου ἀνέκδοτον συγγραμμάτιον «Περὶ τοῦ ποῦ
δεῖ τίθεσθαι τὴν μερίδα τῆς Παναγίας ἐν τῇ ἱερᾷ προσκομιδῇ» δια-
τηρεῖται ἐν τῇ πατριαρχικῇ τῶν Ἱεροσολύμων βιβλιοθήκῃ (βλ.
Κυρίλλου Ἀθανασιάδου προλεγ. εἰς Καλλίστου Ξανθοπούλ. Ἐρημν.
εἰς τοὺς ἀναβαθμοὺς τῆς Ὀκτωήχου σελ. μθ'.) Προσημειωτέον

ἀνεκαίνισε γράμματος. Ἐπὶ δὲ τῆς δευτέρας πατριαρχεῖας Κυρίλλου τοῦ ς' (τῷ 1753) ἢ ἐν τῷ ἀγίῳ Ὁρει ὑπάρχουσα τῶν φιλομούσων Βατοπεδινῶν σχολή (α) μετερρυθμίσθη ψήφῳ τῆς Μ. ἐκκλησίας ἐπὶ τὸ βέλτιον, Ἀθωνιάς Ἀκαδημία ἐπονομασθεῖσα, ὅπως οἱ τε ἱερεῖς καὶ τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα ἐκπαιδεύωνται, καὶ αὐξάνωσιν ἐν χάριτι καὶ γνώσει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.» Καθηγεμὼν δὲ ταύτης τῆς ἀκαδημίας διετέλεσεν ὁ μίγας Εὐγένιος συμβοηθὸν ἔχων τὸν περιώνυμον Νεόφυτον τὸν Καυσοκαλυβίτην (β). Ἐκ δὲ ταύτης τῆς σχολῆς ἐξῆλθον πολλοὶ ἄνδρες ἐπίσημοι φιλολογίᾳ παντοίᾳ, καὶ ἐπιστήμασι, καὶ φιλοσοφίᾳ θεῖα τε καὶ ἀνθρωπίνῃ, καὶ τὸ πιστευθὲν τάλαντον τῆς παιδείας πολλαπλασιάσαντες παρὰ τοῖς ὁμογενέσιν,» ὡς εἶπεν ὁ ἀοιδίμος ἡμῶν Πατήρ (γ). Ἀλλὰ καὶ νεωστὶ πάλιν, πατριαρχούντος τοῦ ἀοιδίμου Γερμανοῦ, συνέστη τῷ 1844 ἐκδοθέντος γράμματος πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ

δὲ ὅτι ἐν τούτῳ τῷ φροντιστηρίῳ μόλις καθιδραθέντι ἐδίδαξιν ὁ λόγιος Γερμανός, δευ. στάσεως τῶν μαθητῶν γενομένης, παρητήσατο, καὶ ἀντισηχθῆ Καλλιόας τις, ἀνθρώπος ἀγράμματος, ὡς ἱστορεῖ αὐτὸς ὁ Γερμανός ἐκτιθέμενος τὰ τῆς σχολῆς ταύτης ἐν τῇ πρὸς Κύριλλον ἐπιστολῇ (βλ. τὰς χειρογράφ. Ἐπιστολάς διαφόρων μεταγεν. σοφῶν ἀπὸ τοῦ ἀρ' σωτηρίου ἔτους ἕως τοῦ ἀγνῆ ρυλ. 266 καὶ ρυλ. 267), ἅπτερ ὁ ἀπὸ Σιναίου Πατριάρχης ἀοιδίμος Κωνσταντῖος (Συγγρ. αἰ ἐλάσ. σελ. 367) ἠγνόει.

(α) Ἡ Βατοπεδινὴ σχολὴ συνέστη τῷ 1749 καὶ κατὰ τὸν Δεκέμβριον ἤρξατο διδάσκειν ἐν αὐτῇ Νεόφυτος ὁ Καυσοκαλυβίτης (Δωρ. Εὐελπίδ. προλεγομ. εἰς I. Χρυσσοτ. λόγ. περὶ ἱεροσύν. τόμ. Α' σελ. 9.)

(β) Ἐδιδάσκοντο ἐν ταύτῃ τῇ Ἀκαδημίᾳ 200 ἀκροαταί, κατοικοῦντες ἐν 170 δωματίοις, ὡς λέγει ὁ διαδόχτος Φαλμεραῦερος, εἴτε πιστός. Σώζεται δὲ εἰσέτι τὸ τῆς ἀκαδημίας οἰκοδόμημα ἀνευ στέγης παρημελημένον (!), εἰς οὗ τὴν οἰκοδομήν συνεκείριστον τὴν ἀγαγκαίαν δαπάνην αἱ ἐν τῷ ἀγωνίμῳ Ὁρει εὐαγεῖς Μοναὶ (βλ. Falmerayer Fragmente aus dem Orient. t. 2 p. 131. Stuttgart, 1845, καὶ Gass Athoscloester p. 45 Giessae 1865, ἐνθα οὗτος τίθει τὴν τοῦ Εὐγενίου διδασκαλίαν τῷ 1790 !)

(γ) Περὶ τῶν Ο. Ἐρημηευτ. τόμ. Δ' σελ. 819.

σιγγλιώδους (α), ἐν τῇ ἀνοικοδομηθείσῃ Σταυροπηγιακῇ μονῇ τῆς ἁγίας Τριάδος ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆ Σχολῇ πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν ἐν τῷ ἱερῷ κλήρῳ καταλεχθῆναι προαιρουμένων, ἐξ ἧς ἐξῆλθον μέχρι τοῦδε οὐκ ὀλίγοι μαθηταὶ τετελεσμένοι ἐν τῇ ἱερᾷ θεολογίᾳ, οἷος Βασίλειος ὁ Ἀγγιᾶλου, ἀνὴρ ἐλλόγιμος καὶ χαρίεις τοὺς τρόπους, καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ ἀξιόλογοι.

Ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ γράμματι ἄλλο βλέπομεν τὸν πατριάρχην Γρηγόριον συνετῶς θεραπεύοντα κακὸν παρειακωμάσαν εἰς τε τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὰς ἀλλαγῶν τῶν ὀρθοδόξων καινότητας. Ἐπὶ γὰρ τῆς πατριαρχείας τοῦ κλεινοτάτου Σαμουὴλ τοῦ Α΄, ἐπειδὴ μυρίαὶ ἀτοπίαι συνέβαινον ἐκ τῶν ἐπὶ χρέμασι γυναῖκας εἰς γάμου κοινωνίαν λαμβανόντων καὶ ἐμπορίαν τοὺς ἱεροὺς γάμους ποιουμένων, ἡ Μεγ. τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία ἐθέσπισε κανόνας καὶ ὅρους κατὰ τῶν τραχωμάτων φρικωδεστάταις ἀραῖς καὶ ἐπιτιμίαις ἀλύτοις καθυποβάλλουσα τοὺς παραβάτας αὐτῶν, κολάσαι θέλουσα κακόν, ὅπερ ἐπὶ Νεοφύτου τοῦ ς' ἐπιχειρήσασα θεραπεῦσαι οὐδὲν ἤνυσε. Τοῦτο τὸ πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν θέσπισμα καὶ οἱ ἐκφώνηθέντες κατὰ τῶν τραχωμάτων δύο λόγοι τοῦ πατριάρχου ἐξεδόθησαν τῷ 1767 ἐν τεύχει ἐπιγεγραμμένῳ «Διατάγαι γάμων». Ἄλλ' ὅμως ἕνεκα πολλῶν ἀπροβλέπτων περιστάσεων οἱ πρὸς ἐκκοπὴν τοῦ κακοῦ ψηφισθέντες σφοδρότατοι ὄροι

(α) Σημειωτέον ὅτι ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ μακαρίτου Μελετίου τοῦ Γ' (τῷ 1845 κατὰ μῆνα Μαῖου) ἐξεδόθη γράμμα πατριαρχικὸν σιγγλιώδες ἐπικυροῦν τὸν καινισμόν ταύτης τῆς Σχολῆς (βλ. τὸ ἰσχυρὸν ἐκδοθὲν πατριαρχ. καὶ συνοδ. γράμμα περὶ τῆς ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Μ. τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησ. τῆς ἐν τῇ κατὰ Χάλκην ἱερᾷ Μονῇ τῆς ἁγίας Τριάδος. Ὁμοῦ δὲ καὶ ἕκθεσις τοῦ ὀργανικοῦ καινισμοῦ τῆς αὐτῆς Σχολῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει. 1845). Ἐπὶ δὲ τῆς πατριαρχείας τοῦ σοφωτάτου Γρηγορίου τοῦ ς' (τῷ 1867, κατὰ μῆνα Αὐγούστου) καταρτισθεὶς ἐπὶ τὸ τελειότερον ὁ καινισμὸς οὗτος τῆς Σχολῆς δεδημοσίευσται ἐν φυλλαδίῳ ἐπιγεγραμμένῳ «Καινισμὸς τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγ. ἐκκλησίας. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1867.»

μειζόνων ἐγένοντο ἀφορμή κακῶν. Τούτου ἕνεκα ὁ θεσπέσιος πατριάρχης Γρηγόριος συγκροτήσας σύνοδον λύει μὲν ἐπισεικῶς καὶ φιλανθρώπως τὸν περὶ τραχωμάτων ἀφορισμὸν καὶ ἀπαλλάσσει τοὺς μέχρι τότε περιπεσόντας ταῖς ἐκτοξευθείσαις ἀραῖς, συμψήφους ἔχων τὸν τε πρόην οἰκουμενικὸν πατριάρχην Γεράσιμον τὸν Γ', ἑλληνικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς παιδείας ἐγκρατῆ, καὶ τὸν μακαριώτατον τῶν Ἱεροσολύμων Ἄνθιμον, ἄνδρα φιλόσοφον, διάσημον ἐπὶ ἑλληνικῇ παιδείᾳ καὶ θεολόγον ἀριστον (α), παραινεῖ δ' ἄλλως πατρικῶς καὶ εὐαγγελικῶς, ἵνα τὰς τοῦ πατριάρχου Σαμουὴλ συμβουλὰς ὡς καλὰς διαφυλάττωσιν οἱ δυνάμενοι. Τούτῳ δὲ τῷ τρόπῳ τὴν τε τὰς συνειδήσεις τοῦ λογικοῦ ποιμνίου καταταράσσουσιν κοινωνικὴν νόσον λίαν συνετῶς ἐθεράπευσε, καὶ πρὸς τὰς τοῦ σοφοῦ ἐκείνου πατριάρχου παρακεκινδυνευμένας πῶς διατάξεις μετριότητα εὐαγγελικὴν ἀντιταξάμενος χριστομιμητῶς ἐπολιτεύσατο, πράξας ὑπερ κακείνου ὁ ἀοίδιμος ἐπραξεν ἂν, εἴπερ ἐν τοῖς ζῶσι τυγχάνων τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπανορθώσεως συνείρα, συνωδὰ ποιῶν τῷ τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν διέποντι τῆς φιλανθρωπίας, εἰ-

(α) Βλ. Ἰγνηλιάντου Τὰ μετὰ τὴν ἄλυσιν σελ. 705. Τοῦ σοφοῦ τούτου πατριάρχου ἐκμετρήσαντος τὸ ζῆν τῷ 1808, διαταγῇ πατριαρχικῇ ἐκδίδονται δύο ποιήματα ἐκ τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχικοῦ τυπογραφείου (καθιδρυθέντος τῷ 1852 ἐπὶ τοῦ τῶν παπυκλιῶς πατριαρχεύοντος Κυρίλλου τοῦ Β') ὧν τὸ μὲν, «Ἑρμηνεῖα εἰς τοὺς 97 ψαλμοὺς τοῦ προφητᾶνακτος Δαβὶδ» ἐπιγέγραπται, ἐν δυαὶ τόμοις τῷ 1855· συνέγραψε δὲ ταύτην ὁ ἀοίδιμος Ἄνθιμος καὶ ἀραβιστὶ καὶ τύποις πάνυ ἐπιμελῶς ἐδημοσίευσεν ἐν Βιέννῃ τῷ 1792 ὁ ἱερομόναχος Παρθένιος. Βλ. Rosenmüller Handl. für die Literat. der Bibl. Kritik und Exegese. T. 3 p. 55). τὸ δὲ «Ἑρμηνεῖα, εἰς τὴν ἱεράν Ἀποκάλυψιν» (τῷ 1856). Καὶ ἕτερον μεγάλτιμον ἀνέκδοτον φιλοπόνημα τούτου τοῦ πατριάρχου, ἐπιγεγραμμένον «Ἀγκυρα Ὀρθοδοξίας, ἢ παιδαγωγία θεολογίας εἰς γινώσκιν Θεοῦ χειραγωγούσα», διατηρεῖται ἐν τῇ τοῦ Μετοχίου βιβλιοθήκῃ ἀποτεθησαυρισμένον, 572 ἀριθμούμενον ἐν τῇ τῶν χειρογράφων τάξει.

ρήνης και ἀγάπης πνεύματι. Οὐδείς γάρ ποτε τὸ ἀναμάρτητον ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐκκλησίᾳ οὔτε περὶ ἑαυτοῦ οὔτε περὶ ἄλλου τινὸς οὔτ' ἐπίστευσεν οὔτε δογματίσαι τοῖς ἄλλοις ἀπεθρασύνατο ἐναντίον τοῦ Θεοχρήστου λογίου αὐδεις ἀναμάρτητος.» Ὡσπερ δὲ ὁ Θεάνθρωπος θεμελιωτῆς και τελειωτῆς τῆς ἐκκλησίας ἐλέγχων τοὺς τὴν τῶν Σαββάτων τήρησιν αὐστηρῶς ἀκριβολογοῦντας γραμματεῖς και φαρισαίους τὰ σάββατα εἶπε διὰ τὸν ἄνθρωπον ἀλλ' οὐ τὸν ἄνθρωπον διὰ τὰ σάββατα γεγενῆσθαι (α), και τὴν μοιχαλίδα μετανοοῦσαν ἔσωσε τὸν ἀναμάρτητον κελεύσας λίθους βαλεῖν κατ' αὐτῆς (β)· οὕτως αἰεποτε διετέλεσε και ἡ Μ. ἐκκλησία ἐπιεικεία, ἐν οἷς δεῖ και ἔξῃστι, χρωμένῃ και τοὺς καιροὺς οἰκονομοῦσα πρὸς τὸ τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος εἰλικρινές συμφέρον, τὴν τε στοργὴν και τὸ σέβας τῶν ὀρθοδόξων τέκνων ἐπισπωμένη. Ἀλλὰ τοῦ Γρηγορίου τὴν συνετὴν πράξιν ταύτην ὁ τῷ 1826 πατριαρχεύσας Ἀγαθάγγελος, ἐκ Βουλγάρων τὸ γένος ἔλκων, ἔλαθεν ἀνατρέψαι σπουδάσας κατ' αἴτησιν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐμπόρων, τῶν ρουφετίων και τῶν λεγομένων προύχόντων τοῦ Γένους, ὅτε ἕνεκα τῶν θελλωδῶν τοῦ 1821 περιστάσεων ἀνεφύσαν ὡς μύκητες μετὰ τὴν τῶν λαμπρῶν Βυζαντινῶν ἀρχόντων φονοκτονίαν και ἐξορίαν ἢ ἀπόδρασιν ἐκτὸς τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, ἄνθρωποι ἀθλιοὶ τὰ πολλὰ, χαμερπεῖς και ψοφοδεεῖς, ἐν οἷς διεκρίνοντο οἱ περὶ τὸν περιβόητον Βασιλάκην, τὸν και Τουρκοεασίλην ἐπονομασθέντα ὑπὸ τοῦ δῆμου τῶν Βυζαντίων, και Παναγιωτάκην τὸν Κόμισον. Τούτοις γὰρ πειθόμενος ὁ Ἀγαθάγγελος, ἀγνοῶν δ', ὡς ἔοικε, τὰ ὑπὸ τοῦ ὀξυδερκεστάτου Γρηγορίου πεπραγμένα, ἔχων ὁμως και τοῦ γηραιοῦ τῶν Ἱεροσολύμων Πατριάρχου Ἀθανασίου τὴν γνώμην ἐπίκουρον, ἐξέδοτο τῷ 1827 γράμμα πατριαρχικὸν συνοδικὸν σιγγιλιῶδες πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει κληρὸν τε ἔ λαὸν, ἐν ᾧ καταργεῖ τὰ

(α) Μάρκ. 6. 27.

(β) Ἰωάν. η. 7.

κακῆ συνηθεία ἐπικρατήσαντα καὶ διδόμενα τραχώματα καὶ περιορίζει τὰς κατὰ τοὺς γάμους παρὰ τῶν γονέων ταῖς θυγατρᾶσιν ἐπιδιδόμενας προικοδοσίας, ἃς εἰς ἐξ διαχωρίσας τάξεις, κατὰ παντός εἴτε κληρικοῦ εἴτε λαϊκοῦ ἀντιβαίνοντος αὐτογνωμόνως τοῖς νενομοθετημένοις φρικώδεις ἐπισσεῖαι καὶ ξενηκούστους ἀράς καὶ ἀφορισμούς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ καταστρέφει τὸν λόγον ἐξαγγέλλων, ὅτι καὶ ἀπρὸς κωνητῶν φερμάνιον ἐκδοθήσεται, ἵνα παιδεύωνται καὶ πολιτικῶς οὐ παραβαίνοντες τοὺς ἐν τῷ σιγγιλιώδει γράμματι ἐκτεθέντας ὅρους (α)! Ἄλλὰ ταῦτα τοῦ Ἀγαθαγγέλου τὰ κολυβιστικὰ νομοθετήματα οὐδόλως ἐκίνησαν τὰς χορδὰς τῶν φρενῶν λαοῦ σύγκλυδος ἐν τρυφῇ ζῶντος καὶ τῆ ὕψη ἐκπαλαί (β) προσανέχοντος, ἄλλως δὲ καὶ ὅτι ὁ τῶν προσκυνητῶν φερμανίων διάπυρος ζηλωτῆς Ἀγαθάγγελος ἄτε φλοχρήματος ὧν οὔτε συνετέλει τὸ παράπαν, οὔτε τὴν ἐλάχιστην προσοχὴν προσανέφερν εἰς τὴν τοῦ λαοῦ διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ ὀρθῆς ἀγωγῆς ἐκπαίδευσιν καὶ διάπλασιν, καίπερ ἱκανῶς πεπαιδευμένος τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ τὴν ἐξω παιδείαν τυγχάνων. Καίτοι τοῦτ' ἦν τὸ λυσιτελέστατον καὶ σωτήριον τῶν καταχρήσεων δρέπανον, ὁ φωτισμὸς τοῦ λογικοῦ ποιμνίου. Ὅταν γὰρ τὸ πλήρωμα τῶν Ὀρθοδόξων διὰ τῆς διδασκαλίας μάθῃ τὴν τοῦ γάμου αἰτίαν καὶ τίνος ἕνεκεν εἰσενήνεκται οὗτος εἰς τὸν ἡμέτερον βίον, τότε οὐδόλως μέλλει καπηλικῶς αὐτὸν μετιέναι, τραχώματα καὶ μέτρα οὐσίας ποικίλης καὶ διαφόρου ἐπιζητεῖν. Ἄλλ' ὁ ἀγαθὸς Πατριάρχης ἀντὶ τῆς ἀληθοῦς ριζοτομικῆς τῶν κακῶν ἕξεων μαχίρας τοῦ πνεύματος, τῆς εὐαγγελικῆς ἐπέκκλησίας περὶ γάμου διδασκαλίας, προικοδοσιῶν δικιτήσεις ἐψήφισε, καὶ ἀποφάτων καὶ κόντων τῶν

(α) Βλ. Διαταγαὶ γάμων καὶ προικοδοσιῶν ὅροι καὶ κανόνες. Ἐν τῷ τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως τυπογραφίῳ, ἐν εἰσι σωτηρίῳ ἀσκή.

(β) Βλ. Ἀθήν. Δελτίον. 1' σελ. 422 1B' σελ. 535 καὶ Ἀλεξ. Ναυροκορδάτου Φροντισματα σελ. 20. Βιέννη 1805.

των με πανέρια καὶ χαρτί» ἀπαγορεύσεις κατέγραφε, καὶ ἀρὰς καὶ ἐπιτίμια ἐξεσφενδόνιζε. Μάτην! Τίνοι γὰρ οὐ δῆλον, ὅτι πρὸς παγίωσιν ὀρθῶν ἐννοιῶν καὶ τήρησιν τῶν παρὰ τῆς ἐκκλησίας ἀπολυομένων διαταγῶν ἀπαιτοῦνται χρηστά ἤθη καὶ ἡ τῶν θείων καὶ θεοποιῶν ἀρετῶν κτῆσις, ὧν ἡ ἔγκαιρος διὰ τῆς ὀρθῆς ἀγωγῆς ἐμφύτευσις εἰς τὰς τῶν νέων ἀπαλὰς ψυχὰς μόνη ἀποφέρει σωτηριώδεις τοὺς καρπούς; Ὁ θεὸς ὀρθῶς πάνυ ὁ ἐν διδασκάλοις αἰοίδιμος Νικόδημος, ὁ ἐπ' ἀρετῆ βίου διαλάμψας καὶ κατὰ τὸ ἀγιώνυμον ὄρος τοῦ Ἄθωνος τοὺς ἀσκητικούς ἀγῶνας διαθλήσας, παρήνει τοὺς ἀρχιερεῖς, αἰείποτε μελετᾶν τὰς Γραφὰς καὶ διδάσκειν τὸ ποιμνιον, καὶ εὐχεσθαι καὶ εὐλογεῖν αὐτό· τὸ δὲ ἀφορίζειν ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν ἀνθρώπων ἀπαιδευτῶν καὶ βαρβάρων ἴδιον ἐκήρυξε (α). Κατὰ ταῦτα δὲ καὶ ἡ ἀγιωτάτη τῆς εὐσεβεστάτης Ῥωσσίας ἐκκλησία διὰ τῶν ἀξίων καὶ πεπαιδευμένων αὐτῆς ποιμένων τὸ τε ἀξίωμα καὶ τὸ καθῆκον συνειδότην τὸ ποι-

(α) Βλ. Ἐγχειρίδιον συμβουλευτικὸν περὶ τῆς φυλακῆς τῶν πέντε αἰσθήσ. σελ. 88, 212 καὶ 217. Πρὸλ. καὶ ὅσα περὶ ἀφορισμῶν συνετῶς ἔγραψεν ὁ ἀπόστολος συγγραφεὺς ἐν τῷ τεύχει τῷ ἐπιγεγραμμένῳ αθεωρίαί χριστιανικαὶ καὶ ψυχωφελεῖς νοουθεσίαι συντεθείσαι εἰς περὶ φράσιν κτλ. σελ. 147. Ἐνετίησι 1779». Τὸ ψυχωφελές τοῦτο βιβλίον ἐξεδόθη τὸ δεύτερον ἐν Βιέννῃ τῷ 1831 ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Ζαχαρίου τοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ κοινοβίου τοῦ Ζενοφῶντος, ὃς ἐπὶ τινα χρόνον ἐφημέρευεν ἐν τῷ παρεκκλησίῳ, τῷ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τιμωμένῳ, τῶν ἐκεῖ παρεπιδημούντων Ἑλλήνων. Τοῦ δὲ προτεταγμένου σύντομον πρόλογον συνέταξεν ὁ μακαρίτης Κούμας, ὃς καὶ τὴν ἔκδοσιν ταύτην συνέβουλεύσε τῷ Ζαχαρίᾳ, τροποποιήσας μικρὸν τὴν φράσιν τοῦ κειμένου τῶν Νοουθεσιῶν καὶ ἐπιστατήσας εἰς τὴν τοῦ βιβλίου ἐκτύπωσιν. Ἦν δὲ ὁ Ζαχαρίας ἑλληνικῆς παιδείας ἄμοιρος, ψυχὴν ἔχων ἀσθεγῆ καὶ τῷ φθόνῳ εὐχείρωτον. Ζηλοτυπῶν γὰρ τὸν χρηστὸν καὶ παρὰ τοῖς ἐν Βιέννῃ ὁμογενεῖσι δικαίως τιμώμενον καὶ ἀγαπώμενον συνεφημέριον Ἰγνάτιον τὸν Πάτριον ἐσκενώρησε τὸ περὶ τοῦ βαπτίσματος τῶν νηπίων σκάνδαλον. Βαπτίζων γὰρ οὗτος βρέφος ἐν Βιέννῃ σκαιῶς καὶ ἀδεξίως ἐδόθησεν αὐτὸ κατὰ κεφαλῆς οὕτως, ὥστε παρ' ὀλίγον ἀπέπνιξε τὸ νήπιον. Τούτου δ' ἔνικα οἱ ἐκεῖ ὄμοι-

μαντομικόν, περί πλείστου ποιείται τὴν κήρυξιν τοῦ θεοῦ λόγῳ καὶ τὴν διάδοσιν βιβλίων χρησίμων εἰς τὸν λαόν, ὅπως τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα τρεφόμενον διὰ τῶν τῆς εὐσεβείας

γενεῖς προσεκάλουν τοῦ λοιποῦ εἰς τὴν τοῦ μυστηρίου τούτου ἐπιτέλειαν τὸν προσεκτικὸν Ἰγνάτιον. Ὑπὸ τοῦ φθόγου τοίνυν ὁ Ζαχαρίας οἰσρηλατούμενος συνδιεβουλευθῆ μετὰ τοῦ Δημ. Η. καὶ τῆ συνουσίᾳ τούτου παρίστησι τὸν Ἰγνάτιον παρὰ τῆ Μ. Ἐκκλησίᾳ ὡς μὴ βαπτίζοντα, ἀλλὰ ῥαντίζοντα τὰ ῥήπια. Αὕτη δὲ, πατριαρχόντος τοῦ Ἀγαθαγγέλου, ἀνευ ἐξετάσεως καὶ σκέψεως ἀπέσταλεν εὐθὺς πρὸς τὴν ἐκεί κοιότητα ἐπιστολὴν εὐλογοῦσα μὲν τῶν ἱερέων τὸν τὴν κατηγορίαν συνυφάναντα ὡς κατὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς παραδόσεις βαπτίζοντα, ἀποδοκιμάζουσα δὲ τὸν ἕτερον ὡς παρατόμως ῥαντίζοντα καὶ ἐπισκίουσα ἀρὰς καὶ καθαίρειν, εἴπερ καὶ τοῦ λοιποῦ ἐπιμένοι οὕτω ποιῶν. Ὁ δὲ ταραχοποιὸς Ζαχαρίας, ἱεουργῶντος τοῦ Ἰγνατίου ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ (κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον τοῦ 1829) ἀνέγνω τὸ πατριαρχικὸν γράμμα ἀγροούντων τῶν ἐπιτρόπων ὅλως τὰ τοῦ γράμματος. Τὸ παράτολμον τοῦτο πραξικόπημα τοῦ Ζαχαρίου ἐξήγειρεν, ὡς εἶκος, σάλον οὐ μικρὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Καὶ ὁ μὲν ἐνάριστος Ἰγνάτιος ἡσυχῶς ἐπιτελέσας τὴν θεῖαν λειτουργίαν μετὰ τὴν ἀπόλυσιν δακρυόροσων ὑπὸ τῶν βηματοθύρων ἐξητήσατο παρὰ τῶν ἐπιτρόπων τὴν ἀπὸ τῆς ἐν τῷ ταῦ ἱεουργίας ἄφεισιν διὰ τὴν γενομένην αὐτῷ οὕτως ἀδίκον στηλίτευσιν. Ὁ δὲ κακουργῆτης Ζαχαρίας πολλαχῶς δυσφημούμενος καὶ πάντοθεν ὀθούμενος κατεκρύβη ἐν τῷ κελσίῳ αὐτοῦ. Συνελύσεως δὲ τῆς τῶν ἐπιτρόπων δωδεκάδος μετὰ τινὰς ἡμέρας καὶ ἐρεύνης γενομένης τῶν αἰτίων τοῦ κακοῦ, προσεκλήθη ὁ μετὰ τοῦ Ζαχαρίου τυρεύσας τὴν κατὰ τοῦ Ἰγνατίου συκοφαντίαν καὶ σφοδρῶς ἐπιτιμηθεὶς ἐβιάσθη ἐγγράφως αἰτήσασθαι συγγνώμην ὑποσχόμενος ὅτι οὐδέποτε ἄλλοτε τολμήσει πρᾶξαι τι τοιοῦτον! Τὸ δὲ γράμμα τὸ πατριαρχικὸν κατετίθη ἀπλῶς ἐν τῷ γραματοφυλακίῳ τοῦ ναοῦ· διότι ἡ Μ. ἐκκλησία ἐπετίθη εἰς ἐκκλησίαν οὐδαμῶς αὐτῇ ὑποκειμένην, ἐν ἣ τὸ πατριαρχικὸν ὄνομα οὐδέποτε μνημονεύεται, ἀλλὰ τὸ τοῦ Καρλοβίτσης ἀρχιεπισκόπου. Τὸν δὲ Ἰγνάτιον παρεκάλεσαν ἵνα συνδιαλλαγῇ μετὰ τοῦ αὐστηρῶς ἐξελεγχθέντος συναδέλφου αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δ' ὁ Ἰγνάτιος ἐπέμει ζητῶν ἀθώωσιν καὶ ἰκανοποίησιν ἐπ' ἐκκλησίας, οἱ δὲ ἐπίτροποι οὐδόλως ἐβούλογτο μετὰ τῆς Μ. ἐκκλησίας ἔχειν ἀνταποκρίσεις, ἐνικρίθη ἵνα γένηται ἡ τοῦ Ἰγνατίου παραίτησις μετὰ μῆνας εἰς ἀποδεκτὴν ἀποπεμφθῆ δὲ τότε

λόγων «έν γνώσει γενόμενον τῶν τε σπουδαίων καὶ αἰρετῶν, καὶ τῶν ἀσυμφόρων καὶ ἀποβλήτων, τὸν βίον μεταρρυθμίζη πρὸς τὸ βέλτιον», καθ' ἃ διακελεύεται ὁ ἰθ' κανὼν τῆς ἀγίας καὶ Οἰκουμενικῆς ἕκτης Συνόδου (α).

καὶ ὁ ττραχοποῖος Ζαχαρίας, καὶ ταῦτα ὅπως ἔχωσι καιὸν πρὸς εὐρεσιν ἱερῶν εὐλαδῶν. Τούτων δὲ τοιοῦτον πέρας λαβόντων, τὸν μὲν Ἰγνατίου μετὰ μικρὸν οἱ τοῦ ἐν Τεργίστη ναοῦ τοῦ ἀγίου Νικολάου ἐπίτροποι μεταπεμφάμενοι ἐγκατέστησαν ἐφημέριον ὅπου διέμεινε μέχρι τῆς 7 Ἰουλίου τοῦ 1860, ὅτε ὑπὸ γήρατος παραιτησάμενος τῆς ἐφημερίας μετέβη εἰς τὴν πατριὸν εὐαγεστάτην Μονὴν τὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Θεολόγου τιμωμένην, κακεῖ ἔτη τινὰ ἐπιπέρας ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν καθοσιώσας εἰς αὐτὴν βιβλία καὶ πᾶν ὅ,τι εἶχεν ἐπικτησάμενος. Ὁ δὲ μεγαλόσχημος Ζαχαρίας μετὰ τὴν ἐκ τοῦ ναοῦ ἀποπομπὴν διαμείνας ἐπὶ τινὰς μῆνας ἐν Βιέννῃ ἐμεθοδεύσατο τὴν τοῦ ἐφημέριου βιβλίου ἐκδοσὴν καὶ μετέπειτ' ὤχρητο ἀπελθὼν εἰς τὸ ἄγιον Ὄρος, ὅπου ἐτελεύτησε. Ταῦτ' οὖν ἡμεῖς ἐσημειώσαμεν ὧδε, αὐτόπται γινόμενοι καὶ ἀπτήκοι τῶν τότε διαπραχθέντων, χάριν τῆς μνήμης τοῦ ἀδικηθέντος Ἰγνατίου, οὗ τὴν ἀρετὴν οἰκεία πείρα τιμᾶν εἰδίδαξεν ἡμᾶς, καὶ πρὸς τελειότερον χαρακτηρισμὸν τῶν τοῦ Πατριάρχου Ἀγαθαγγέλου πράξεων.

(α) Τοιούτων ψυχωφελεστάτων συγγραμμάτων μεταφράσεις ἐκ τοῦ Ῥωσικοῦ ἰδωρήσατο τῇ ὀρθοδόξῳ ἑλληνικῇ ἐκκλησίᾳ οὐ μόνον ὁ πολὺς ἐκεῖνος Εὐγένιος ὁ Βουλγαρίσις, ἀλλὰ καὶ τινες ἄλλοι ἐκ τῶν λογίων τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, ἐν οἷς καὶ Γρηγόριος Γῶγος ὁ ἱεροδιάκονος μεταφράσας καὶ διὰ τοῦ τύπου δημοσιεύσας τῷ 1859 ἐν ταῦθα τὰς Εὐσεβίου τοῦ τῆς Βινίσσης ἐπισκόπου α' Ὀμιλίας περὶ τοῦ ἱεροῦ μυστηρίου τοῦ γάμου. Ἐκ Ῥωσικοῦ ἐγχειριδίου διδασκομένου ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς σχολείοις ἔλκει τὴν καταγωγὴν καὶ ἡ δότομος ἀ' Ἐπίτομος ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, ἐρανισθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Ἀλεξάνδρου τοῦ Λασκάρως, ὃς ταύτην ἐγκρίσει καὶ ἀδεία τῆς Μ. ἐκκλησίας τῷ 1863 ἐκδοῦς ἀγνοῶ τί παθὼν οὐκ ἐδήλωσε τὴν πηγὴν, ἐξ ἧς ἔρανισατο τὸ μετάφρασμα. Τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο συνέβη αὐτῷ καὶ τῇ εἰστορικῇ ἐπόψει περὶ τῆς ἐν Μόσχᾳ ἑλληνικῆς Ἀκαδημίας κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα, ἥτοι περὶ τῶν ἀδελφῶν Λαϊκούδων Ἰωαννικίου καὶ Σωφρονίου δημοσιευθεῖσα ἐν αὐτῷ ἐν Πρωσταντινουπόλει Ἑλληνικ. Φιλολογ. συλλόγῳ Τόμ. Β. σελ. 24-44. Ῥώσου γὰρ συγγραφῆς ἀνώνημόν ἐστι

Καὶ ταῦτα μὲν δὴ παρεκβατικώτερον, ἐπανήκων δ' εἰς τὰς τοῦ αἰοιδίμου ἱερομάρτυρος Γρηγορίου πατριαρχικὰς καὶ θεοφιλεστάτας διατάξεις, ἃς καὶ σήμερον καὶ αἰετοτε ὀφείλουσιν αἱ λειτουργοὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς, ἣν ἐπηξεν ὁ

καὶ τοῦτο τὸ πόνημα. Ἐπειδὴ μὲν τοι περὶ Λειχουδῶν ὁ λόγος, ἐφείσθω ἡμῖν δηλῶσαι ὅτι ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐνταῦθα Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου διατηρεῖται χειρόγραφον, φέρον ἀριθμὸν 308, ἐν ᾧ περιέχεται ἡ Ἐγχειρίδιον πνευματικόν, τῶν λογιωτάτων καὶ σοφωτάτων ἱερομονάχων τε καὶ διδασκάλων Ἰωαννικίου καὶ Σωφρονίου αὐταδέλφων τῶν ἐκ τῆς περισημοῦ νήσου Κεφαλληνίας πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ ἀνατολικῆς ἐκκλησίας (Ῥωσιστὶ μεταφρασθὲν καὶ) ἐκδοθὲν ἐν τῇ Μοσχοβίᾳ ἐπὶ τοῦ μακαριωτάτου καὶ ἀγιωτάτου πατριάρχου Μοσχοβίας καὶ πάσης Ῥωσίας καὶ πάντων τῶν βορείων μερῶν κυρ Ἰσακίμ, ἔτι ἀπὸ θεογονίας Χριστοῦ ἀρχῆ. Ἐπὶ δὲ τοῦ μετ' αὐτὸν μακαριωτάτου καὶ ἀγιωτάτου πατριάρχου κυρ Ἀδριατοῦ διορθωθὲν ἐν Σκλαβονικῇ διαλέκτῳ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἀρχῆ ἐν μηνὶ Φεβρουαρίῳ ἐκ σελίδων 220 εἰς 4ον συγκινηροτημένον, ὅπερ φαίνεται ἀντιγραφὴν ὑπὸ τριῶν ἀδείξίων χειρῶν. Ἀπαρτίζεται δὲ τὸ Ἐγχειρίδιον τοῦτο ἐξ εἴκοσι καὶ ἐνὸς διαλόγων γενομένων μεταξὺ τοῦ Ρούτκα Ἰησοῦτου καὶ τινῶν ἄλλων τοῦ λατινικοῦ δόγματος ἐν Πολωνίᾳ, καὶ τῶν Ἑλλήνων διδασκάλων Λειχουδῶν. Προτεταχται δὲ τῶν διαλόγων πῖναξ περιεκτικὸς τῶν ἐν αὐτοῖς περιχομένων, καὶ μετ' αὐτὸν πρόλογος πρὸς τοὺς ἀναγιγνώσκοντας, ἐν ᾧ ἐκτίθεται ὅτι οἱ διάλογοι ἐγένοντο λατινιστὶ, ἀλλ' ὅμως χάριν τῆς κοινῆς ὠφελείας κατέγραψαν αὐτοὺς οἱ Λειχουδαὶ εἰς κοινὴν φράσιν. Μετὰ δὲ τὸν πρόλογον καίται ἴσον τοῦ συνοδικοῦ γράμματος τοῦ ἐπὶ τῆς πατριαρχίας Διονυσίου τοῦ Δ' (τῷ 1683 κατὰ μῆνα Ἰούνιον) ἀπολυθέντος, δι' οὗ ἡ Μ. ἐκκλησία οὐ μόνον πρὸς ἀπαξάπαντα τὸν ὀρθόδοξον κλήρον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς εὐσεβεστάτους αὐθέντας καὶ τοπάρχας, ἀπειθυνομένη συνίστησι τοὺς λογιωτάτους διδασκάλους καὶ κήρυκας τοῦ Εὐαγγελίου Λειχουδας αἰὼς σχολάσαντας ἐν τῇ ἱερᾷ σπουδῇ ἱκανῶς καὶ ἐγκρατεῖς γενομένους φιλοσοφικῶν τε καὶ θεολογικῶν μαθημάτων, ὥστε δύναμιν ἐσχηκέναι ἀρκούσαν μαθητὰς τε διδάσκειν καὶ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον κηρύττειν τοῖς εὐσεβέσιν ὀρθόδοξως καὶ εὐσεβῶς. Περιφανέστερον δὲ τὰ κατ' αὐτοὺς ἐκτίθησι τὸ πατριαρχικὸν γράμμα λέγον αἰμπαίριαν τε οὐκ ὀλίγην ἐκ τῶν γραφικῶν βιβλίων ἀναλεξάμενοι καὶ παρταχόμενοι ἱεροῖς κοσμημασιν ἱερῶς καταπ

Κύριος», μελετᾶν καὶ μιμεῖσθαι τὸ διαλάμπον ἐν αὐταῖς πατρικὸν φίλτρον καὶ τὴν σύνεσιν, ρυθμίζοντες κατ' αὐτὰς τὸν ἑαυτῶν βίον καὶ καθοδηγοῦντες ὡς ἀληθεῖς ποιμένες τὸ λογικὸν τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον εἰς νομάς σωτηρίους, οὐκ ἀνάξιον οἶμαι παρασημειώσασθαι καὶ τόδε· Σέργιος ὁ Μακραῖος ἐν οἷς ἔγραψεν ὑπομνήμασιν ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἐξιστορῶν τὰ τῆς πρώτης πατριαρχείας τοῦ αἰοδίδιμου Γρηγορίου, ἐγκοτῶν καὶ ἀγανακτῶν διότι ὁ αἰοδίδιμος πατριάρχης τὰς ἀτόπους ἐς τὰ πολλὰ καὶ ἀκρίτους γνώμας αὐτοῦ οὐκ ἀπεδέχετο, λέγει ὅτι καταστάς ὁ Γρηγόριος εἰς τὴν πατριαρχεῖαν ἀπρόνοιαν οὐ τῶν ἀνηκόντων τῇ ἱερᾷ καταστάσει, τῶν δὲ κοσμικῶν καὶ βλαίων ἀνέλαβε,» καὶ ταχὺς ὢν περὶ τὸ λέγειν καὶ γράφειν ὅτι ἂν ἐπέλθῃ ἐπλήθυνε τὰς γραφάς, πανταχοῦ ἐπιστέλλων ὡς εὐνομίας δῆθεν

κοσμηθέντες δεῖν ἐγκωσαν ἐξελθεῖν τῆς σφῶν πατρίδος καὶ περιελθεῖν καὶ ἐν ἀλλοδαπαῖς, οὐ μόνον περιηγήσεως χάριν, ἀλλὰ καὶ πολλαπλασιασμοῦ τοῦ ἐν αὐτοῖς διδασκαλικοῦ ταλάντου καὶ ὠφελείας τῶν χριστιανῶν· καὶ διὰ χρόνον ἰκανὸν ἐν τῇ βασιλευούσῃ διατρίψαντες καὶ γνωσθέντες ὅτι τῆς ἀγαθῆς μερίδος εἰσὶ καὶ ὑπερμαχοὶ τῶν δογμάτων τε καὶ διδαγμάτων τῆς ἀνατολικῆς ἀποστολικῆς καὶ καθολικῆς ἐκκλησίας, οὐκ ἐπιθᾶτερα ἀποκλίοντες, ἀλλὰ τὴν μέσην καὶ βασιλικὴν ὁδὸν ὀρθοδόξως βαδίζοντες, ἀποκνήματα γνήσια τῆς πρωτοτύπου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ρύπου δογμάτων παντελῶς καθαρῶντες, ἀγνοί καὶ ταῖς ψυχαῖς καὶ τοῖς δόγμασι καθαρῶς τὰς ἡμέρας ὡς δι' ἰσόπτρου τῶν αὐτῶν ἔρχων τε καὶ διδασκαλιῶν, τῶν ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν ἐγκυκλολαμμένων ἀρετῶν τῆς ἀμωμήτου ἡμῶν πίστεως παρεχόμενοι, προσβαλόντες πρὸς τοῦτοις καὶ τῆς εὐφημοῦ φήμης αὐτῶν, καὶ πιστούμενοι ὅσα καὶ διὰ τῶν αὐτῶν πράξεων ἡμῖν ἐπαπίστευτο, οἷα καὶ πρόκεινται τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν ὁρώντων ἐν σερμῇ ψυχῆς καταστήματι, καὶ ἐν ἱματισμῷ καὶ σχήματι θεοκηρῶν ἀνδρῶν. διὰ ταῦτα καὶ ἐνώπιον ἡμῶν καὶ τοῦ χοροῦ τῶν ἱερωτάτων ἀρχιερῶν καὶ τῶν σοφωτάτων κληρικῶν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἁμβώτος τὰ ἱερά ἀνέθεντο (ἰσ. γρ. ἐξέθεντο) λόγια τοῖς χριστιανοῖς, καὶ πείρα τε καὶ χρόνον καὶ ἐρεῦνη οὐκ ἀγενεὶ δοκιμασθέντες ἀκτίνας ἀφραιφνῆς τῆς ὀρθοδοξίας διαπρυεῖς διελάμβαντο καὶ κατὰ μέρησιν τῶν ἱερῶν θεοκηρῶν ἀποστολικῶς

προτιζών.» Καταφέρεται δὲ καὶ κατὰ τῶν περὶ τῆς οἰκοδομῆσεως τοῦ σεσθρωμένου πατριαρχείου καὶ τῆς τοῦ ἱερωτάτου πατριαρχικοῦ ναοῦ εὐπρεπίσεως (α) ἀγώνων τοῦ πατριάρχου, ἔτι δὲ καὶ τὰς περὶ συστάσεως τυπογραφίας μερίμνας αὐτοῦ διαστρεβλοῖ, καὶ πρὸς τὰς σωτηριώδεις προτροπὰς πρὸς τὸν λαὸν τῆς Ἑπτανήσου κατὰ τῶν καταλαβόντων αὐτὴν Γάλλων τραχῶς ἐπιπίπτει συκοφαντῶν τὸν ἀγιώτατον ἄνδρα, ψεύδη ἀναπλάττων καὶ ἀκρίτως «ὅτι κεν ἐπ' ἀκαιρίμαν γλῶτταν ἔλθῃ» ἀποχρεμπτόμενος. Ἐχεις δὲ τὴν μακρὰν λεσχηνεῖαν τοῦ γεννάδα τούτου, ἣν πρό τινων ἐνικυτῶν ἐκoinώ-

ἴχνισιν ἔξακολουθεῖν πειρώμενοι καὶ ἀπὸ τῆς βασιλευούσης ἐξερχόμενοι καὶ εἰς ἄλλοδαπὰς ἀπερχόμενοι καὶ νόμοις ἀρχαίοις πεθόμενοι συστατικὰ παρ' ἡμῶν ἐξητήσαντο γράμματα, χρῆμα ἀναγκαιότατον ὑπὲρ τι (ἴσ. γρ. εἰπερ τι καὶ) ἄλλο τῶν καθ' ἡμᾶς, διασαφόντα θηλονότι τὴν ἐν προομιοῖς μὴ κατάδηλον ἀρετὴν τῶν ἀνδρῶν, ἐφ' ᾧ ἀπὸ πρώτης ἀφετηρίας τὸ καλὸν ὡς καλὸν καὶ ὑπολαμβάνοιτο καὶ καταλαμβάνοιτο, κἀντιθέθεν τὴν προσηκουσαν τιμὴν ἀποδρέπουντο παρ' ὧν καὶ εἰσέρχονται καὶ ἐξέρχονται. Καὶ δὴ γράφοντες οὐκιστῶμεν διὰ τοῦ παρόντος ἅπασι τοῖς εὐσεβεῖσι τούτους τοὺς διαληθέντας διδασκάλους» κτλ. Ἐπίγραψαν δὲ τὸ συστατικὸν τοῦτο γράμμα καὶ ὁ πρῶτος Κωνσταντινουπόλεως Διονύσιος Γ' καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Παρθένιος καὶ ὁ Ἱεροσολύμων Δοσίθεος. Τῆς Ῥωσικῆς δὲ μεταφράσεως τούτου τοῦ Ἐγχειριδίου σώζονται ἀντίγραφα διάφορα ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ κόμητος Τολστόη ἀποκείμενα· τούτων δὲ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 127 ἐν τῇ τέλει περιέχει καὶ πλήρη τῶν Λειψουδῶν βιογραφίαν. Βλ. τὸ Ῥωσιστὶ ἀνωνύμως ἐκδοθὲν τοῦ ἀοιδίου Κιαϊβίας Εὐγενίου Ἱστορικ. Λεξικ. τῶν συγγραφέων τῆς γραικοῤωσικῆς ἐκκλησ. σελ. 244-263. Πετρούπολ. 1818, καὶ P. Strahl. Das Gelehrte Russland. pag. 302-313. Leipzig, 1818.

(α) Τοῦτον τὸν ναὸν τῷ ἀπ' ἀκαιρίμην ὁ ἀοιδίμος Ἱερεμίας Γ' ὁ Πάτριος, ὡς φησὶ Δημήτριος ὁ Προκοπίου ἐν τῷ περὶ λογίων Γραικῶν καλῷ αὐτοῦ συγγραμμάτῳ προστιθεὶς καὶ τὰδε, «ἐργον πολλοῖς τῶν πρὸ αὐτοῦ πατριαρχουσάντων ἐσπουδασμένον, παρ' οὐδεὶν δὲ εἰς ἔκβασιν θυνάμενον ἀχθῆναι»· ἅπερ παραβαλλόμενα πρὸς τὰ τοῦ Σιργίου ἀποδεικνύουσιν ὅσον τὸ διάφορον τοῦ γράφοντος χάρις τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ πρὸς τὰς ἰδίας προλήψεις καὶ πάθη τὰ πράγματα διαστρεβλοῦντος.

σάμην σοι, ἵνα δημοσιεύων αὐτὴν ἐν ἡ παρασκευάζεις τρίτην τόμῳ τῶν κατὰ τὸν ἀοιδίμου Γρηγόριον ἐπαγάγης τὴν δέουσαν ἀνασκευὴν, καὶ καταδείξης τὴν τῶν ἱστορικῶν τούτων ὑπομνημάτων ἀνακρίθειαν καὶ τὸ ἀφερέγγυον. Ὁ γὰρ ἱστορικὸς τότε σεβαστὸς καὶ ἀξιὸς τῆς τῶν ἀναγινωσκόντων πίστεως ἐστίν, ὅταν πραγματικῶς καὶ ἀληθῶς ἀφηγητὰς τὰς πράξεις τῶν ἱστορουμένων καὶ λέγῃ ὡς ἐπράχθη τὰ ἔργα. Οὐ γὰρ δίκαιος συγγραφεὺς, ὃς «κὰν ἰδίᾳ μισῇ τινος, πολὺ ἀναγκαιότερον ἠγήσεται τὸ κοινόν, καὶ τὴν ἀλήθειαν περὶ πλείονος ποιήσειται τῆς ἐχθρας, κὰν φιλῇ, ὅμως οὐκ ἀφέζεται ἀμαρτάνοντος· ἐν γὰρ τοῦτο ἴδιον ἱστορίας, καὶ μόνῃ θυτέον τῇ ἀληθείᾳ, εἴ τις ἱστορίαν γράψων ἴοι, τῶν δ' ἄλλων ἀπάντων ἀμελητέον αὐτῷ», καθ' ἃ ἀποφαίνεται ὁ χαρίεις Σαμοσατεὺς ἐν τῷ «πῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν» καλλίστῳ συγγράμματι (α). Τί δ' ἂν εἶποι τις περὶ τοῦ Σεργίου; ὃς οὐ μόνον τοὺς λόγους καὶ τὰ γράμματα, οἷα τὰ προκείμενα, ἐξευτελίσαι σπουδάζει, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τοῦ τυπογραφείου τὴν σύστασιν καὶ τῶν πατριαρχείων τὴν εὐπρέπειαν ἀνοικοδομηθέντων φόγου ἀντ' ἐπαίνου αἰτίαν ἐποίησατο! Καιρίαν ἀληθῶς λύπην αἰσθάνεται ὁ εἰσερχόμενος νῦν εἰς τὰ πατριαρχεῖα, καθορῶν αὐτὰ τὰ ἐκ βάθρων κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Γρηγορίου ἀνιδρυθέντα ἕνεκα τοῦ μακροῦ χρόνου καὶ τῆς τῶν διαδόχων ἀμελείας ἐτοιμῶρροπα καταστάντα· τὰ δὲ τοῦ τυπογραφείου ἐργαλεῖα καὶ τὰ στοιχεῖα μανθάνων ὅτι πρό τινων ἐνιαυτῶν ἀπῆμπολίθησαν, καὶ ἐν τοῖς τούτου δωματίοις ἐπὶ ἐνοικίῳ στήσας ἴδιον τυπογραφεῖον ὁ τοῦ Ἀνατολικοῦ Ἀστέρος λόγιος ἐκδότης δημοσιεύει καὶ τὰς τῆς Μ. Ἐκκλησίας πράξεις ἐπιγράφων ἐν τῷ προμετωπίῳ «Ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ τυπογραφείου»!! Οὕτως ἀξιοδακρῶτως καταπίπτουσι τὰ δημόσια ὅπου καὶ ὅταν ὁ πρὸς τὰ καλὰ διακαῆς ζῆλος ἐκλείψῃ, καὶ ἰδιοτέλεια καὶ ὕλισμός τρυχηλιᾶ. Σὺ δὲ εὖχου μετ' ἐμοῦ, ἵνα ὅσον τάχιστα

(α) Βλ. καὶ Πολύβ. Ἱστορ. Α' §. 14. Εὐγεν. Λογικ. σελ. 295.

ἀναφανῆ ἐν τῷ στερεώματι τῆς Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἐφάμιλλός τις ἱεράρχης τοῦ ἀειμνήστου Γρηγορίου, καὶ εὐτάκτως καὶ ἀξιοπρεπῶς προσπορισάμενός χρηματικούς πόρους ἐπανορθώσῃ μὲν τὰ κακῶς ἔχοντα, ἐπαναγάγῃ δὲ τὴν ἀρχαίαν εὐκλείαν καὶ δόξαν καὶ λαμπρότητα καὶ τάξιν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ Θεοῦ συνεραπτομένου καὶ καθοδηγοῦντος κατασβέσῃ τὰς χαλεπὰς ἐριδας καὶ διαμάχας τῶν ἁμοδοξῶν λαῶν τὰς ὑπεκκαυθείσας ὑπὸ τῶν τῆς Δύσεως πονηρῶν τελχίνων, αἰς εἰρήνην μὲν ἐχθρὸν, μάχῃ δὲ φίλον καὶ τὸ διύσταναί τοὺς εἰρηνικῶς ἀλλήλοις ἔχοντας ἢ σπουδῆς (α), αὐτῶν μέντοι ἔνδικον τὸ κρίμα, καὶ ἡ δίκη οὐκ ἐπινυστάξει» (β). Τοιοῦτου γὰρ ἀνδρὸς μάλιστα νῦν δέονται τὰ τῆς ὑπ' ἄλλων

(α) Ἀγωνίου Μοναχία εἰς Κωνσταντινον σελ. 21. ἐκδ. Frotzsch. Freiberg. 1855. Ὁρθῶς δὲ πάνυ ὁ Φροτιστὴς πατέρα ταύτης τῆς Μοναχίας ὑπέλαβε Γεώργιον τὸν Γεμιστὸν ἢ Πλήθωνα (σελ. 80).

(β) Μαξίμου πατριάρχ. Κωνσταντινουπ. ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ἐκλαμπρὸν. δοῦκα τῆς Βενετίας Ἰωάνν. Μοσσενίγον σελ. 30. Ἐκδίδεται δὲ αὕτη ἡ ἐπιστολὴ τοῦ σοφωτάτου πατριάρχου Μαξίμου τοῦ Β' μετὰ λατινικῆς ἀρχαίας μεταφράσεως ἐκ τοῦ ἐν τῷ τῆς Βιέννης γραμματοφυλακείῳ διατηρουμένου πρωτοτύπου ὑπὸ Γεωργίου Μ. Θωμᾶ (βλ. Eine griechische Original-urkunde zur Geschichte der anatolischen Kirche etc. herausgeg. von G. M. Thomas. München 1853), ὃς ἐκ τῶν ἐν τῷ τέλει αἰθιῶν Ἰαννουαρίῳ Ἰνδικτιῶνος ιγ' ὁ ἐπιεικῶς κατέδειξεν ὅτι ὁ Μαξιμος ἔγραψε τὴν ἐπιστολὴν τῷ 1480, καὶ ἀρχαίαν ἐκ τοῦ εὐρετηρίου τοῦ Γραμματοφυλακείου σημείωσιν κατέγραψεν ἀφηγουμένην ὅτι οὗτος ἐπατριάρχειυσεν ἀπὸ τοῦ 1476-1482 (σελ. 11-12). Ἐν δὲ τῇ πατριαρχικῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἱστορίᾳ ἀναγράφεται, ὅτι ὁ θειότατος πατριάρχης ὁ παιδεία καὶ νοθεσία Κυρίου ποιμαίνων ὡς οὐκ αὐτοῦ αἰτήσῃ τοῦ τότε Σουλτανεύοντος Μωάμεθ τ' ὁ τὸν λαὸν ψῆν ἐρμηνείαν τοῦ ἁγίου Συμβόλου τῆς πίστεως. Ἡ Β' συνέγρα-graecia, L. 11. pag. 132). Τοῦτο δὲ ὑποφαί — βλ. Crusij Τηρο-λόγοις τῆς ἐπιστολῆς α' ὑπὲρ τῆς πίστεως καὶ ἐν τοῖς ἐξῆς τος τοῦ Χριστοῦ, ὅπως μὴ ἐξαλειφθῆσιν ὡς αὐτῆς καὶ τοῦ ὀνόμα-νιζόμεθα καὶ καθ' ἑκάστην μαρτυροῦμεν ἀπὸ τῶν μερῶν τούτων ἀγω-καὶ ἔργοις πρὸς τὸ ὅτι οὗτος οὐκ ἐπιεικῶς ἀνέμεν ὁδόν, καὶ λόγους ἢ μὴ δεχομένους τὴν ὁρ-

τε καὶ αὐτῆς τῆς ἀλλοφύλου δεσποτείας πονήτως διαβουκοῦ-
λουμένης καὶ ἐπικινδύνως ἀντιμεθελκομένης Ἐκκλησίας ἡμῶν
πηδάλια, ὅστις τὰς τε ἀντεναγγελικὰς τῶν φυλετικῶν ὑπερφι-
λαύτων στάσεων ἀξιώσεις καὶ τὰς τῶν ἀναξίως εἰς τὰ τῆς ἐκ-
κλησίας ἀπὸ τῆς κοσμικῆς καὶ πολιτικῆς τύρβης εἰσπηδησάν-
των βεβήλους ἐρεσχελίας, ὡς ὀλέθρια πνεύματα τῶν ἐναντίων
τῷ ὀρθοδόξῳ φρονήματι δυνάμεων διεκκλινάμενος καὶ ταῦτα ἑ-
ὕπ' ἀλλήλων κατασυντριβῆναι ἐάσας, αὐτὸς τῷ γνησίῳ καὶ
πάσης ἀμετρίας ἀπηλλαγμένῳ πνεύματι τῆς ὀρθοδοξίας τὸ
θεότευκτον σκάφος ἀρραγῆς καὶ ἀθικτον τὴν ἱερὰν παρακατα-
θήκην εἰς τὸν σωτήριον τῆς κουροτρόφου εἰρήνης κατευθυνεὶ λι-
μένα, πατριαρχικῶς ἐπανακαλούμενος τὴν πρὸς τὴν Μ. Ἐκ-
κλησίαν υἱικὴν εὐγνωμοσύνην τῶν ὁμοδόξων λαῶν. Τούτων γὰρ
αὕτη τὴν σωτηρίαν ἀείποτε μητρικῶς περὶ πλείστου ποιουμένη
κατὰ τοὺς καιροὺς πρὸς τὸ συμφέρον αὐτῶν τε καὶ τοῦ ἔθλου ὀρ-
θοδόξου πληρώματος ἠκονοῦμι καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν αὐτῶν
κυβέρνησιν, νῦν μὲν αὐτονομίαν αὐτοῖς ἐπ' εὐλογίαις πρυτα-
νεύουσα, ἄλλοτε δὲ πάλιν αὐτὴν ἐπὶ σωτηρία περιστέλλουσα
καὶ ἀφαιρούσα (βλ. Κ. Οἰκονόμου τὰ σωζέμ. ἐκκλ. συγγράμ.
τόμ. Γ' σελ. 482), καὶ πάντοτε συντελοῦσα ὅπως ἀπαξάπαντα
τὰ τῆς ὀρθοδοξίας τέκνα ἐν ἀδελφικῇ ἀγάπῃ καὶ ὁμονοίᾳ τὸν
κοινὸν τοῦ ἀνατολικοῦ ὀρθοδόξου πολιτισμοῦ καὶ τῆς εὐαγ-
γελικῆς προκοπῆς ἀγῶνα ἀγωνίζονται εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ
τῆς μιᾶς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας κρα-
ταίωσιν. Ἐρῶσο.

Ἀπὸ τοῦ Μετοχίου τοῦ Παν. Τάφου.

Τῆ 29 Αὐγούστου 1872.

Σ. Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ.

θόδοξον πίστιν τὸ ἀληθὲς τῆς πίστεως ἀποδει-
κνύομεν· Ἐδόξασε γὰρ πρὸ ὀλίγου τὴν ἡμετέραν ὀρθόδοξον
πίστιν καὶ τὴν δύναμιν αὐτῆς εἰδείην ἀριδηλοτάτην δι' ἡμῶν
πῶν ἁμαρτωλῶν ὁ πάντων δημιουργὸς καὶ βασιλεὺς Θεός,

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ

ΕΛΕΩ, ΘΕΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΝΕΑΣ ΓΩΜΗΣ

ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ (α).

Ἱερώτατοι μητροπολίται καὶ ὑπέρτιμοι καὶ θεοφιλέστατοι ἀρχιεπίσκοποι τε καὶ ἐπίσκοποι ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητοὶ ἡμῶν ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοί, χάρις εἰη ὑμῖν καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ.

Ὅν τρόπον περὶ πάντων τῶν θείων καὶ ἱερῶν μυστηρίων τῆς ἀμωμήτου ἡμῶν πίστεως κανόνες τε παρὰ τῶν ἱερῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Ἀποστόλων καὶ τῶν θεοφόρων τῆς ἐκκλησίας πατέρων νενομοθέτηται, φωτισθέντων διὰ τῆς θείας χάριτος τοῦ παναγίου καὶ τελεταρχικοῦ πνεύματος, ὅπως τοῖς ἱεροῖς ἐκείνοις κανόσι ποιμαινόμενος καὶ στηριζόμενος ὁ περιούσιος τοῦ Θεοῦ λαὸς παρὰ τῶν εὐαγγελικῶν ποι-

καὶ ἅπαν γένος χριστιανῶν ἀπὸ ἀνατολῶν μέχρι δυσμῶν ἐτιμήθη καὶ ἐβεβαιώθη τῇ πίστι. Καὶ οἶμαι ὡς οὐδ' ἡ ὑμετέρα ὑψηλοτάτη αὐθεντία ἀνάκουστος γέγονε τῶν τοιούτων» (σελ. 32). Παρασημειωτέον δὲ ὅτι κατὰ τὴν 15' Νοεμβρίου ποιῆται μνήμη ἡ ἀμωμητος ἡμῶν ἐκκλησία Μαξίμου πατριάρχου· ὃν οἱ μὲν τὸν πρῶτον Μαξίμον ἐκλαμβάνουσι εἶναι ἐν ἔτει 1224 πατριαρχεύσαντα, οἱ δὲ τοῦτον τὸν ὄσιον καὶ μακάριον (βλ. Νικοδήμου Συναξαρισ. Τόμ. Α' σελ. 276, ἐνθα ἐκ παραδρομῆς τίθεται ἡ τούτου τοῦ Μαξίμου πατριαρχεῖα τῷ 1450, ὅτι οὕτω ἐκράτει τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ πορθητής).

(α) Ἐν τῷ κώδεξι (σελ. 40) ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ παρόντος Συνοδικοῦ γράμματος ἀναγινώσκονται τὰ ἐξῆς· αἴσον ἀπαράλλακτον τοῦ πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ γράμματος ἐκδοθέντος κοινῶς πρὸς ὅλους τοὺς ἀρχιερεῖς τοῦ φυλάττειν τοὺς ὅρους καὶ κανόνας περὶ τῶν ἱερῶν μυστηρίων τῆς Ἱερουσῆνης καὶ τοῦ Γάμου, καὶ τοῦ μὴ διαζευγύναι τοὺς εἰς γάμου κοιωνίαν νομίμως ἐλθόντας.

μένων και γνησίων τῆς ἐκκλησίας ἀρχιερέων εἰρήνην σχοίη και ἔλεος· οὕτω και περί τῶν ἱερῶν μυστηρίων, τῆς ἱερωσύνης φαμέν και τοῦ γάμου, ὅροι ἀκριβεῖς και βαθμοὶ ἐξετέθησαν θεσπισθέντες ἐν τῷ ρυθμίζεσθαι και διευθετεῖσθαι διὰ τῆς φυλακῆς αὐτῶν ἅπαν τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα και διασώζεσθαι πᾶσαν δικαιοσύνην και εὐταξίαν πνευματικὴν τε και πολιτικὴν και εὐσημοσύνην· και γὰρ τὸν ἱερέα φρόνησις και εἶος ἀνεπλήρητος και εὐσέβεια και γ ν ὤ σ ι ς ποιεῖ κατά τὸν παροιμιαστὴν· τ ἱ μ ι ο ν δὲ τὸν γ ἄ μ ο ν γνωρίζει ἡ ἐκκλησία, ὅταν γίγηται νομίμως, μετὰ τῆς ἀκριβοῦς δηλονότι ἐξετάσεως, ὅς ἐστι συμπλήρωσις πάσης ζωῆς και κοινωνία εἰοῦ δικαίου τε και ἀνθρωπίνου (α) εἰς πληθυσμὸν γένουσι και αὐξήσιν τῶν πνευματικῶν τῆς ἐκκλησίας τέκνων, συγκρινομένου ἀνδρός τε και γυναικὸς εὐλόγως διὰ τοῦ Χριστοῦ και τῆς νενομισμένης ἀδείας και τῶν εὐχῶν τῆς ἐκκλησίας κατά τὸν θεῖον Ἀπόστολον (β). Πάντας γοῦν τοὺς ἱεροὺς κανόνας και περί αὐτῶν τῶν μυστηρίων θεσμοὺς παρέλαβεν ἡ ἐκκλησία και διακρατεῖ ὡς νόμον ἀπαράτρεπτον εἰς ὁδηγίαν και φῶς τοῖς ἐν σκότει τῆς παρούσης ζωῆς βιοτεύουσιν, ὡς ὁ ἱερὸς Προφητᾶναξ φησί· «λύχνος τοῖς ποσὶ μου ὁ νόμος σου, και φῶς ταῖς τρίβοις μου» (γ)· οἱ δὲ προστάται τῆς ἐκκλησίας, οἵτινες εἰσὶν οἱ ἐγκεχειρισμένοι διὰ τῆς χάριτος τοῦ παναγίου Πνεύματος τὴν ποιμανσίαν τῶν λογικῶν προβάτων, ἔχουσι τοῦτους ὡς μίαν στάθμην και θεμέλιον ἀδιάρρηκτον και ζυγὸν τῆς θείας δικαιοσύνης περί τὴν λογικὴν αὐτῶν ποιμανσίαν, ἵνα μὴ ἐκτρέπομενοι περιπίπτωσιν εἰς ἀνοδίας και παραβάσεις και εἰς θεοστυγεῖς παρανομίας καθυποβάλλοντες.

(α) Βλ. Βασιλικ. ΚΑ. Τίτλ. Δ. α. Ἀρμενοπούλ. Ἐξάβιβλ. βιβλ. Δ Τίτλ. Δ. §. 1.

(β) Ἐβρ. ιγ. Δ. Ἐρεσ. ε. 30. Πρβλ. και Ἰγνατ. ἐπιστ. πρὸς Πολύκαρπ. §. 5. και Μ. Βλαστάρ. Σύνταγμα. κατά σοιχ. Γ. κεφ. γ και Ἄθαν. Παρίου ἐπιτομὴν κτλ. σελ. 380.

(γ) Ψαλμ. ριη', 105.

φεῦ, ἑαυτοῦς ταῖς ἐκ τῶν θείων νόμων ποιναῖς καὶ ἐπιτιμῆ-
 σεσι καὶ παντελεῖ καθαιρέσει καὶ ἀποπτώσει τοῦ ἰδίου αὐτῶν
 ἐπαγγέλματος, λαμπρά ὑπ' ὄψιν καὶ ἐμφυχα ἔχοντες τὰ πα-
 ραδείγματα τῶν μακαρίων τῶ ὄντι καὶ ἁγίων ἀνδρῶν, οἵτινες
 ὑπὲρ τῶν θείων νόμων καὶ ἱερῶν δογμάτων καὶ κανόνων τῆς
 ἐκκλησίας πολλοὶ μὲν ὠμολόγησαν καὶ τὰ πάνδεινα ἔπαθον, ἢ
 ἕτεροι ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον, ἄλλοι δὲ εἰς δριμυτάτας
 ἐξορίας ἀπεπέμφθησαν, ἵνα μὴ φανῶσι μέχρι κεραίας παραβάται
 τῶν τοῦ Θεοῦ νόμων καὶ ἐντολῶν, ἅων οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος»
 κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον (α). Ἄλλ' εἰ καὶ πάντα ἐπεκυρώ-
 θησαν διὰ τῶν ἁγίων οἰκουμενικῶν Συνόδων τῶν θεοπνεύ-
 στων τῆς ἐκκλησίας πατέρων, καὶ οἱ ἀπανταχοῦ προϊστάμε-
 μοι ἀρχιερεῖς παρέλαβον ὑποσχεθέντες διὰ βίου φυλάττειν
 αὐτοὺς ἀπαραβάτους (ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ὡς φύλακες αὐτῶν ἀ-
 κριβεῖς καὶ «πιστοὶ οἰκονόμοι τῆς χάριτος καὶ λειτουργοὶ τοῦ
 ὑψίστου Θεοῦ» (β), παρὰ τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ διορισθέντες
 ποδηγετεῖν καὶ καταρτιζεῖν κατὰ τοὺς αὐτοὺς ὅρους καὶ κα-
 νόνας πάντας τοὺς εὐσεβῶς εἰς Χριστὸν πιστεύοντας καὶ δι-
 δάσκειν καὶ σωφρονίζειν αὐθαίρως, ἀκκίρως» (γ) τοὺς μὴ
 πειθομένους τοῖς θείοις προστάγμασιν), οὐκ οἶδαμεν ὅπως τινὲς
 τῶν συναδελφῶν ἀρχιερέων εὐκόλως ἐκτρεπόμενοι ἀποκαθί-
 στανται παραβάται τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ τῶν ἐκκλησιαστι-
 κῶν ὄρων καὶ θεσμῶν καὶ εἰς οὐδὲν λογιζόμενοι τὰς παραβά-
 σεις αὐτῶν ἀποδέχονται ἐξ ἄλλων ἐπαρχιῶν καὶ παροικιῶν
 ἄγνωρίστους ἀνθρώπους κατὰ τὸν βίον, τὰ ἤθη, τὴν φρόνησιν
 καὶ ἐκπαίδευσιν καὶ ἀνεξετάστως ἐπιτιθέασιν αὐτοῖς τὰς χει-
 ρας καὶ χειροτονοῦσι καὶ οὐ διευλαβοῦνται τὴν τοῦ ἱεροῦ
 Ἀποστόλου πρὸς Τιμόθεον παραίνεσιν, ἀχειρας ταχέως μηδενὶ
 ἐπιτίθει, μηδὲ κοινώνει ἀλλοτρίαις ἁμαρτίαις· σεαυτὸν ἄγνόν
 τήρει» (δ). Παραπλησίως δὲ ποιοῦσιν ἀκρίτως συγκαταβάσεις

(α) Ἑβρ. ια, 38. (β) Α. Κορ. δ. 1. Τίτ. α, 7. Α. Ἐφρ. ε, 18.
 Α' Τιμ. γ, 3, 15. Πέτρ. δ, 10. (γ) Β. Τιμ. δ. 2.
 (δ) Β. Τιμ. ε, 22.

περὶ τοῦ ἱεροῦ μυστηρίου τοῦ Γάμου, καὶ ἄλλους μὲν ἀποδέ-
χονται παροίκους, καὶ στεφανώνουσιν ἀστεφανώτως, ἑτέρους
δὲ καίτοι ὄντας ἐκ τῆς ἐπαρχίας αὐτῶν καὶ ἔχοντας τὸ κω-
λύον ἐκ τῶν θείων νόμων πρὸς γαμικὴν συνάφειαν εὐλογοῦσιν
ὅμως καὶ αὐτοὺς ἀθεμίτως, προελόμενοι τὴν θέλγειν τῶν τοι-
ούτων μᾶλλον ἢ τὴν ἀσφαλῆ φυλακὴν καὶ διατήρησιν τῶν ἐκ-
κλησιαστικῶν περὶ τὰ συνοικέσια θεσμῶν καὶ τῶν ἐκτεθέντων
βαθμῶν, οἰκονομοῦντες δὴθεν, μὴ ἔχοντες τὸν λόγον ὅλως τῆς
οἰκονομίας καὶ (διὰ) τῆς τοιαύτης ἀξιοκατακρίτου συγκατα-
βάσεως γινόμενοι προφανῶς παραβάται τῶν συνοδικῶν θεσπι-
σμάτων καὶ κανόνων τῶν ἱερῶν μυστηρίων τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν
πίστεως· καὶ οὐ μόνον εἰσὶ περὶ τὰ τοιαῦτα ἐτοιμότατοι, ἀλλὰ
ἔτι προχειρότατοι εἰς τὴν ἀσύγγνωστον διάζευξιν τῶν ἀνδρογύνων,
κακὸν τῷ κακῷ προστιθέμενοι. Διὰ τοι τοῦτο δεῖν ἔγνωμεν
γνώμη κοινῇ καὶ συνοδικῇ ἐκδοῦναι τὸ παρὸν ἡμῶν ἐκκλησια-
στικὸν γράμμα εἰς ἀνατροπὴν καὶ τελείαν ἐξάλειψιν τῶν οὕτως
ἀτόπως καὶ ἀθέσμως γινομένων. Καὶ δὴ γράφοντες ἀποφαίνό-
μεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ
ὑπερτίμων τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν
καὶ συλλειτουργῶν, ἐντελλόμεθα καὶ ἐπιτάτομεν πᾶσιν ὑμῖν
τοῖς ἐν Χριστῷ ἀδελφοῖς, ὅπως προσέχοντες ἀκριβῶς διατη-
ρῆτε πάντας τοὺς θείους νόμους καὶ τοὺς ἱεροὺς ἀποστολικοὺς
κανόνας καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς θεσμοὺς τῶν ἀγίων οἰκου-
μενικῶν συνόδων τῶν θεοφόρων τῆς ἐκκλησίας πατέρων ἀπα-
ρατρέπτους καὶ ἀπαραβάτους, καὶ μηδεὶς ἐξ ὑμῶν τοῦ λοιποῦ
τολμήσῃ ἐξ ἄλλης ἐπαρχίας δραπετεύοντα καὶ προσφυγόντα
χειροτονεῖν ἱεροδιάκονον ἢ πρεσβύτερον, ὡς τοῦτο κεκωλυμέ-
νον παρὰ τῶν ἱερῶν κανόνων (α) διὰ τὴν ἄγνοιαν τοῦ βίου, τοῦ
τρόπου, τοῦ ἔθους, τῆς τάξεως, τῆς μαθήσεως ἢ καὶ αὐτῆς
τῆς εὐσεβείας τοῦ ὑποκειμένου, παραπλησίως δὲ καὶ τοὺς ἐξ
ἄλλων παροικιῶν καὶ ἐπαρχιῶν ὁρμωμένους καὶ προσφεύγον-
τας εἰς ξένας ἐπαρχίας ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας ἐπὶ σκοπῷ τοῦ

(α) Εὐ. Ἀποστόλ. καν. 15. Β. Οἰκομ. Συν. 6. κτλ.

συναφθῆναι αὐτοὺς ἀμφοτέρους ἢ στεφανωθῆναι οὐχὶ παρὰ
 τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως, ἀλλὰ παρ' ἄλλου, καὶ τούτους μὴ
 ἀποδέχεσθαι, μηδὲ ὅλως παρέχειν αὐτοῖς ἄδειαν ἐκκλησια-
 στικὴν τοῦ εὐλογηθῆναι διὰ τὴν ἄγνοιαν τῆς μεταξὺ αὐτῶν
 συγγενείας καὶ τῆς αἰτίας, δι' ἣν ἀφῆκαν τὴν πατρίδα αὐτῶν
 καὶ [οὐκ] ἠθέλησαν εὐλογηθῆναι παρὰ τοῦ κατὰ τόπον αὐτῶν
 ἀρχιερέως, ἀλλὰ περιπλανῶνται τῆδε κάκεισε ἐπὶ σκοπῶ μόνον
 τοῦ ἐξαπατῆσαί τινα τῶν ἱερωμένων καὶ τῶν ἀρχιερέων,
 εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ἀσυγγνώστου ἐκείνων παρανομίας. Ταῦτα
 πάντα τοίνυν διατηρεῖτε διὰ βίου ἀμετατρέπτως, μηδ' ὅλως ἀ-
 μελοῦντες ἢ παραμελοῦντες ἐμμέσως ἢ ἀμέσως καὶ συγκατα-
 τιθέμενοι ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὑμῶν γίνεσθαι τὰ τοιαῦτα ἢ χει-
 ροτονεῖν παρὰ τὴν νομικὴν καὶ κανονικὴν διάταξιν καὶ ἀκω-
 λύτως ἐπαρχιώτας κεκωλυμένους παρὰ τῶν ἱερῶν νόμων καὶ
 κανόνων, ἀλλ' ἐν πᾶσι τούτοις διακροτεῖτε τὰς νομικὰς δια-
 κελεύσεις, ἵνα ὧσιν εὐνομοὶ αἱ συζυγίαι τῶν συναπτομένων
 ἐπαρχιωτῶν ὑμῶν εὐλογημένων χριστιανῶν· ἐπειδὴ, ὡς οἴδατε,
 τὸ ἱερὸν μυστήριον τοῦ γάμου συγκεχώρηται παρὰ τοῦ Θεοῦ
 καὶ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ, διώρισται δὲ γίνεσθαι κατὰ τοὺς
 συγκεχωρημένους βαθμοὺς μετὰ τῆς πρῶτης ἐρεύνης καὶ
 ἐξετάσεως, καὶ ἕκαστος τῶν κατὰ τόπον ἀρχιερέων οὐκ ἔχει
 τοιαύτην ἐξουσίαν οἰκονομίας χάριν παραβαίνειν τοὺς ἐκκλη-
 σιαστικοὺς βαθμοὺς καὶ συγκατατίθεσθαι πρὸς ἐκτέλεσιν παρα-
 νόμων συνδικεσιῶν, ἀλλ' ὀφείλει ἐπαγρυπνεῖν ὡς φύλαξ ἀκρι-
 βῆς καὶ προσέχειν τοῖς θείοις νόμοις καὶ κανόσι καὶ ταῖς ἐν-
 τολαῖς αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὰς πρὸς αὐτὸν ὑποσχέσεις αὐτοῦ
 διευλαθούμενος τὴν ἀπειλὴν τοῦ σοφοῦ Σειράχ· ὅσω μέγα
 τὸ ἀζίωμα, τόσω μείζους καὶ οἱ κίνδυνοι, τῷ τὴν ἐπισκοπὴν
 ἔχοντι· ἀρκεῖ γὰρ καὶ ἐν κατόρθωμα ἐπισκοπῆς ανενεγκεῖν
 αὐτὸν εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐν ἀμάρτημα ἐμβαλεῖν εἰς αὐτὴν
 τὴν γένναν. Ἐκ τούτου ἄρα κατανοήσατε τὴν ἐπιχειρημένην
 ὑμῖν ὀφειλὴν περὶ τῆς ἀναγκαιότητος προσοχῆς τῆς ἀπαραβά-
 του τήρησεως τῶν θείων νόμων καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐντο-
 λῶν· καὶ γὰρ κατὰ τὸν σοφὸν Σολομῶντα αὐτὸ ἐλάχιστος συγ-

γνωστός ἐστὶν ἐλέους, δυνατοὶ δὲ δυνατῶς ἐτασθήσονται, καὶ οὐχ ὑποστελεῖται πρόσωπον ὁ πάντων δεσπότης, οὐδ' ἐντραπήσεται μέγεθος» (α). Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις παραγγέλλομεν ὑμῖν ὅπως προσέχητε ἐπιμελῶς ἐπὶ τῷ μὴ γίγνεσθαι βλάβει τὴν διάζευξιν τῶν νομίμως συναφθέντων, ἀλλ' ἐάν τι ἀνδρογυνον σκανδαλισθῆ καὶ ἐξαιτήσωνται τὴν ἀπ' ἀλλήλων ἀπαλλαγὴν, ὑμεῖς οἱ ἀρχιερεῖς μεμνημένοι τῆς δεσποτικῆς ἐντολῆς βαθεῖ ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω» (β), καταβάλοιτε ἂν τὴν ὀφειλομένην ἐπιμέλειαν διὰ τῆς πνευματικῆς διδασκαλίας καὶ εὐκαιροῦ ἢ ἀκαιροῦ ἐπιτιμῆσεως εἰς τὰ πρὸς εἰρήνην αὐτῶν καὶ ὡς τὸ πρῶτον ἔνωσιν, ἀδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ ρῆ (γρ. ριγ) κανόνος τῆς ἐν Καρθαγένῃ ἱερᾶς Συνόδου περὶ τῶν τοῦς ἀνδρας ἢ τὰς γυναῖκας ἀπολούντων· ἵνα οὕτω μένωσιν ὥστε α[μῆτε ὁ ἀπὸ γυναικὸς ἐαθεὶς μῆτε ἢ ἀπὸ ἀνδρός] (γ) καταλειφθεῖσα ἐτέρῳ συζευχθῆ, ἀλλ' [ἢ] οὕτω μείνωσιν, ἢ, ἑαυτοῖς καταλλαγῶσιν. Οὐπερ ἐὰν καταφρονήσωσι, πρὸς μετάνοιαν κατανάγκασθῶσιν». Ὅθεν ὀφείλετε συμβουλεύειν ἀρχιερατικῶς τοῖς σκανδαλιζομένοις ἀνδρογύνοις τὰ πρὸς διαλλαγὴν αὐτῶν καὶ εἰρηρικὴν συμβίωσιν καὶ ἔνωσιν, ἵνα πεισθέντες καταλλαγῶσι, καὶ φροντίζειν ἐκ παντὸς τρόπου τῆς ἀσφαλείας αὐτῶν καὶ ἡσυχίας καὶ τῆς ψυχικῆς σωτηρίας καὶ ἀνέσεως τοῦ ἐμπιστευθέντος ὑμῖν παρὰ Θεοῦ εὐσεβοῦς καὶ ὀρθοδόξου πληρώματος καὶ διακρατεῖν τὰς ἁς δέδωκεν ἕκαστος ὑμῶν πρὸς Θεὸν ὑποσχέσεις εἰς διατήρησιν τῶν θεϊκῶν αὐτοῦ ἐντολῶν καὶ τῶν νομικῶν διατάξεων, καὶ δι' αὐτῶν ποδηγετεῖν εἰς νομὰς σωτηρίους τῆς εὐαγγελικῆς χάριτος τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα καὶ καταρτίζειν ἐκ τε τῶν λόγων αὐτοῦ καὶ ἔργων. Ὅσοι δὲ τούναντίον ὀλιγόρως διακείμενοι φωραθῶσι παραμελοῦντες τῶν ἐκκλησιαστικῶν τούτων διακελεύσεων ἐπιστηριζομένων τοῖς θείοις νόμοις καὶ ἱεροῖς καὶ ἀποστολικοῖς κανόσι καὶ τοῖς θεσμοῖς τῶν ἁγίων Οἰκουμενι-

(α) Σοφ. Σολομ. ς, 6. (β) Ματθ. ιβ, 6. (γ) Τὰ ἐν ἁγίοις ἀμιεπλήρωται ἐκ τοῦ κείμενου τοῦ ἐκδεδομένου ριγ' κατότος.

κῶν Συνόδων, οἱ τοιοῦτοι γνωστοὶ γενόμενοι πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἀποδοκιμασθήσονται παρ' αὐτῆς, ἐκπτωτοὶ ἀποκαθιστάμενοι τοῦ ἀρχιερατικοῦ αὐτῶν βαθμοῦ καθυποβαλλόμενοι ἐξ ἀποφάσεως παντελεῖ καθαιρέσει τῆς ἀρχιερωσύνης αὐτῶν, ἥτις ἐστὶ μέγιστη τιμωρία καὶ κόλασις καὶ κατάκρισις παρὰ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, διαμένοντες ἀτέλεγκτοι κατὰ τὴν ἐν τοῖς ἱεροῖς εὐαγγελίοις τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐντολὴν, αὖς οὖν ἐὰν λύση μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλάχιστων, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν» (α), ἀνάξιος, τοῦτ' ἔστιν, ἀπόβλητος καὶ αὐτοκατάκριτος ἀποπεμπόμενος εἰς τὸ πῦρ τῆς γέεννης (β) ὡς παραβάτης τῶν τοῦ Θεοῦ ἐπιταγμάτων, καὶ οὕτως ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι κατακριθήσεται αἰωνίως. Προσέχετε τοιγαροῦν ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ καὶ κατὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἡμῶν ταύτας ἐπιταγὰς ποιεῖτε ἐπιμελῶς τε καὶ ἀπχραβάτως, καὶ ἕκαστος ἀντιγράφων τὸ παρὸν ἔχέτω, καὶ τὸ πρωτότυπον ἀποσταλήτω πρὸς τὸν γειτνιαζόντα συναδελφὸν ἀρχιερέα πρὸς ἀσφάλειαν καὶ βεβαίαν μαρτυρίαν τῶν ὅπως ποτὲ βουλομένων ἄλλως πρᾶ ταῦτα φρονεῖν ἢ πράττειν, ἐπὶ τῷ ἐμμεῖναι τοὺς τοιοῦτους ἀξιοκατακρίτους. Γενέσθω λοιπὸν ὡς γράφομεν, καὶ μὴ ἄλλως ἐξ ἀποφάσεως, ἢ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις εἴη πᾶσιν ὑμῖν.

Πρὸς τοῦτοις ὅσοι τῶν λαϊκῶν ἢ συνευδοκοῦσιν ἢ βιάζουσιν ἡμῖναις ἢ ἀμέσως εἰς παράβασιν τῶν θεῶν νόμων, γνωσθέντες τῇ ἐκκλησίᾳ ὑποκείσονται βαρυτάτοις ἐπιτιμίαις καὶ ἀραῖς ἐκκλησιαστικαῖς ἐξ ἀποφάσεως.

ΑΨΗ' ἐν μηνί Φεβρουαρίῳ Ἰνδικτιῶνος α'.

Ὁ Ἐφέσου Σαμουήλ. Ὁ Ἡρακλείας Μελέτιος. Ὁ Κυζικοῦ Ἰωακείμ. Ὁ Νικομηδείας Ἀθανάσιος. Ὁ Νικαίας Καλλίνικος. Ὁ Χαλκηδόνος Ἰερεμίας. Ὁ Δέρκων Μακάριος. Ὁ Θεσσαλονίκης Γεράσιμος. Ὁ Προύσης Ἀνθιμος. Ὁ Νεοκαισαρείας Ἡσαΐας. Ὁ Λαρίσσης Διονύσιος. Ὁ Εὐρίπου Ἰερόθεος. Ὁ Δημητριάδος Ἀθανάσιος.

(α) Ματθ. ε, 19. (β) βλ. Ζιγαβηνοῦ ἐργον. εἰς Ματθ. αὐτόθι.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ

ΕΛΕΩ: ΘΕΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ

ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ

Οι τῷ καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτῳ πατριαρχικῷ Ἀποστολικῷ καὶ οἰκουμενικῷ Θρόνῳ ὑποκείμενοι ἱερώτατοι Μητροπολίται καὶ θεοφιλέστατοι Ἀρχιεπίσκοποι καὶ Ἐπίσκοποι, ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητοὶ ἡμῶν ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοί, καὶ ἐντιμώτατοι κληρικοὶ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ ἐκάστης ἐπαρχίας, καὶ λοιποὶ εὐλαβέστατοι ἱερεῖς, ὁσιώτατοι ἱερομόναχοι, χρήσιμοι γέροντες καὶ πρεσβύτητες χριστιανοὶ τῶν ἀπανταχοῦ πολιτειῶν, κωμοπόλεων καὶ χωριῶν, τέκνα ἡμῶν ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά, χάρις εἰη ὑμῖν ἅπασι καὶ εἰρήνη καὶ ἔλεος παρὰ Θεοῦ Κυρίου Παντοκράτορος.

Τῆς καθ' ἡμᾶς ταύτης ἀγιωτάτης ἐκκλησιαστικῆς περιωπῆς καὶ πνευματικῆς μεγαλειότητος ἔργων αἰείποτε καὶ τέλος πρόκειται σκοπιμώτατον κηδεμονικῶς προνοεῖν καὶ πνευματικῶς περιθάλλειν τοὺς ἀπανταχοῦ εὐσεβεῖς καὶ ὀρθοδόξους χριστιανοὺς καὶ ἐκ παντὸς τρόπου φροντίζειν πατρικῶς τὰ πρὸς ψυχικὴν καὶ σωματικὴν ἐκείνων ὠφέλειαν· «Παίδων γὰρ φείδεσθαι πατρικὴς ἐστὶ νόμος» κατὰ τὸν μέγαν τῆς ἐκκλησίας πατέρα, τὸν Θεολόγον Γρηγόριον (α). Διὸ καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο ἔργον ἐαυτῆς ἀπαραίτητον λογίζεται ἡ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγ. ἐκκλησία, ἵνα ἐάν που κατίδη λυμαντικὴν τινα συνίθειαν παρεισφύσασαν καὶ κοινοβλαβῆ τῷ χριστιανικῷ τούτῳ πληρώματι, ἀγωνίζηται ἐκ μέσου ἐκείνην ποιῆσαι καὶ ριζιδόν, εἰ δυνατόν, ἀνασπάσαι τὸ κακόν, τὰ μὲν συμβουλεύουσα καὶ παραινούσα εὐχαῖς καὶ εὐλογίαις, τὰ δὲ ἀπειλοῦσα ἀραιῖς καὶ ἐπιτιμίαις ἐκκλησιαστικοῖς καὶ ἐκ παντὸς τρόπου πειρωμένη πάνυ μητρικῶς ὅπως τὴν ἐν ἔθει τοῖς πνευματικοῖς αὐτῆς τέκνοις γιγνομένην κατ' ἀγνοίαν ἀφελούσα βλάβην ἐπαναγάγοι τὴν ὠφέλειαν. Καὶ ἦν μὲν κατορθώσασα τὸ σκοπούμενον ἐπίδη τὰ ἐαυτῆς τέκνα ἀποστάντα

(α) Γρηγ. Ναζιαν. Δόγ. ιδ. σελ. 224.

μὲν τῆς κοινοβλαβοῦς συνηθείας, ὠφελοῦμενα δὲ τοῦ λοιποῦ καὶ εὐημεροῦντα, τότε δὴ τότε μητρικῶς πάνυ χαίρει εὐφραινομένη ἐπὶ ταῖς ἐκείνων ὠφελείαις· ἐὰν δὲ μήτε τὸ κοινοβλαβὲς ἐκεῖνο ἔθος ἐκκόψαι μὴ δυνήθῃ, καὶ οἱ χριστιανοὶ πρὸς τῶ μηδὲν τι ὠφελήθῃναι ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν συμβουλῶν καὶ ἀπειλῶν διὰ περιστάσεις τινὰς προσέτι καὶ ψυχικῆ ἄλλῃ βλάβῃ (ἴσ. ἐλλείπει· ἐκπεπτωκός· περιπέσωσι), δεσμοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἢ ἀραῖς ἔνοχοι γενόμενοι, τότε εὐφυῶς καὶ εὐνοϊκῶς τῶν δύο κακῶν τὸ ἔλαττον ἐλομένη καὶ εὐμηχάνως μεταβαλοῦσα (ἴσ. ἐλλείπει· λύει) τοῖς τέκνοις τὰ ἐπιτίμια ἢ τῶν ἀρῶν ἐλεύθερα ἀποκαθίστησιν οἰκονομίαις ταῖς μὴ κεκωλυμέναις ὑπὸ τῶν θεῶν καὶ ἱερῶν νόμων χρωμένη. Ὅσα μὲν γὰρ δογματικὰ προτεθέσπισται παρὰ τῶν ἁγίων τῆς ἐκκλησίας πατέρων καὶ θεῶν καὶ ἱερῶν Συνόδων, ἐπ' ἐκείνων οὐδὲ τὸ σμικρότατον μεταποιῆσαι ἔνεστιν, ἀλλὰ κρατεῖν ἐκεῖνα δεῖ αἰεὶ ὡσαύτως διαφυλαττόμενα καὶ εὐσεβῶς διατηρούμενα πάντα ἀμεταποίητα, ὅσα ἔστιν ἰδεῖν ἐν ταῖς θεαῖς καὶ ἱεραῖς Συνόδοις καταγεγραμμένα, τῆς μὲν ἐν Χαλκηδόνι καὶ τῆς ἐν Κερθαγένῃ ἐν τοῖς πρώτοις κανόσι, τῆς δ' ἑκτῆς καὶ τῆς ἐβδόμης ἐν τοῖς δευτέροις· ἀπ' ἐκείνων μὲν οὐδὲν ἔξεστι μεταποιῆσαι τι· ἐπὶ δὲ τῶν μὴ ἐν ἐκείναις δεδογματισμένων καὶ τοῖς πολιτικοῖς ἀνηκόντων ἤθεσιν ἔξεστιν ἡμῖν τοῖς ἀρχιερατικῶς προῖσταμένοις τῇ θεῖᾳ χάριτι τοῦ παναγίου καὶ τελεταρχικοῦ πνεύματος οἰκονομίαις χρῆσθαι, μεταβάλλειν τε καὶ διορθοῦν, νῦν μὲν ἐπιτιμῶντας, νῦν δὲ ἀνιέντας καὶ αὐτοῖς πᾶσι τὰ πάντα γιγνομένους, ἵνα τοὺς πάντας κερδίσωμεν κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον (α). Ὅπερ ἐπὶ τε ἄλλων πολλῶν καθ' ἑκάστην ὡς εἰπεῖν τῇ ἐκκλησίᾳ οἰκονομεῖται πρὸς τὸ συμφέρον τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ἀψλς' σωτήριο ἐτος ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ αἰοδίου Κωνσταντινουπόλεως Νεοφύτου τοῦ πάνυ περὶ τῆς παρεισφρησάσης ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀτάκτου καὶ ὑπερόγκου προικοδοσίας πρὸς διακώλυσιν τῆς κοινοβλαβοῦς ταύτης συνηθείας ἐξέδοτο πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν γράμμα· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου τότε Νεοφύτου κατιδούσα ἡ ἐκκλησία ὅτι ἀδύνατον διαφυλαχθῆναι ἐν τοῖς γαμικοῖς συναλλάγμασι τὴν συνοδικὴν ἐκείνην ἀπόφασιν· καὶ τὰ πνευματικὰ αὐτῆς τέκνα τοῖς ἐν ἐκείνῳ τῷ γράμματι δεσμοῖς καὶ ἐπιτι-

(α) Α' Κορινθ. θ', 49.

μίους ἔνοχοι γίνονται, μεταβαλοῦσα μετερρύθμισε τὸ πρᾶγ^{μα} διὰ πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ συγχωρητικοῦ γράμματος, συγχωρήσασα τοὺς ὅπωςδῆποτε ταῖς ἀραῖς ἐκεῖναις περιπεπτιωκότας, καὶ διδοῦσα ἄδειαν ἐκάστῳ συνάπτοντι νομίμως γαμικὰ συναλλάγματα προκοδοτεῖν ὅπως βούλεται τε καὶ δύναται (α)· ἀλλὰ καὶ ὕστερον κατὰ τὸ ἀψῆζ' σιωτήριον ἔτος ὁ ἐν ἀειμνήστοις αἰοίδιμος Σαμουὴλ πατριάρχης ἐπὶ τῆς πρώτης αὐτοῦ πατριαρχείας μετὰ πολλῆς τῆς ψυχικῆς ὀδύνης ὄρων τὸν τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν γένους ὀλεθρον διὰ τὰς καταχρήσεις τῶν προικοδοσιῶν καὶ μὴ φέρειν μηδὲ ἀνέχεσθαι δυνάμενος, ἐπεχείρησε πάνυ φιλοστόργως ἀπαλλάξαι τῆς δεινῆς ταύτης βλάβης οὐ μόνον τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπανταχοῦ εὐσεβεῖς καὶ ὀρθοδόξους χριστιανούς· καὶ δὴ βιβλον ὄλην περὶ τούτων συνέταξε πατριαρχικαῖς καὶ συνοδικαῖς ὑπογραφαῖς, καὶ ἐντύπως ἀπανταχοῦ διέδωκε μετὰ φοικτῶν ἀρῶν καὶ ἐπιτιμιῶν, εἰπως ἐκκόψει τὴν κοινοβλαβῆ τῆς προικοδοσίας ταύτης κατάχρησιν παντοίας ἐκκλησιαστικαῖς δυνάμεσι φροντίζων καὶ ἀγωνιζόμενος. Ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀειμνήστου καὶ σοφοῦ ἐκείνου τὰ τοσαῦτα βουλευμάτα περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης καὶ οἱ τῆλικούτοι ἐπιπονώτατοι ἀγῶνες πάντῃ μάταιοι καὶ ἀνωφελεῖς ἀνεφάνησαν· ἀννήχθη γὰρ ἤδη ἡμῖν παρὰ πάσης τῆς πανεκκλησιᾶς καὶ πανευγενοῦς χορείας καὶ συμπάντων τῶν προκριτωτέρων χριστιανῶν τῆς βασιλευείας ταύτης τῶν πόλεων καὶ ἄλλων μερῶν καὶ ἐπαρχιῶν

(α) Σημειώσιον ὅτι ἀμφοτέρω ταῦτα τὰ ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ Νεοφύτου ἀπολυθέντα συνοδικὰ γράμματα οὐχ ὑπάρχουσι νῦν ἐν τῇ γραμματοφυλακίᾳ τοῦ πατριαρχείου, ἐξαφανισθέντος τοῦ ταῦτα ἔχοντος κώδικος. Ἐν δὲ τῇ τοῦ Μ. Π. Βρετοῦ ἡμερολογίῳ (ετ. 1864 σελ. 233) διηγησίουται ὑπ' ἀνωνυμοῦ γράμμα πατριαρχικῶν συνοδικῶν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Νεοφύτου (τῇ 1737, κατὰ μῆνα Ἀπριλίον) ἐκδοθέν πρὸς τὸν τότε Ἀθηνῶν μητροπολίτην, δι' ἣν ἡ γενομένη παρὰ τῶν χριστιανῶν ταύτης τῆς πολιτείας καὶ ἐπαρχίας ἀνδιάρκεισις μετὰ τοῦ ἀρχιερέως καὶ ἡ δι' ἀναφορᾶς πρὸς τὴν ἡ. ἐκκλησίαν αἰτήσεις, ἵνα περισταλῇ ἡ περὶ τὰς διδομένας προικοδοσίας ἀμετρία καὶ ὑπερβολὴ καὶ τεθῇ ὄρος κατάλληλος καὶ συντελῶν τῇ κοινῇ αὐτῶν πολιτεύματι, πληροῦται καὶ δεβαιούται ὁ εἰς τρεῖς τάξεις προικοδοσιῶν διορισμός. Παραγγέλλονται δὲ ἀπαφᾶ πάντες οἱ τῶν Ἀθηνῶν χριστιανοὶ ἀπιστένειν (ἰσ. γρ. ἐπισέγειν ἢ ἐπιμένειν) καὶ εὐαρεστίσθαι τῇ κοινῇ καὶ ὁμοφώνῳ γνώμῃ καὶ ἀποφασί τῆς πολιτείας· οἱ δὲ λογισμῶν τολμήσουσιν ἀθετήσαι τὸν περὶ προικοδοσίας γεγόνότα διορισμὸν ἀραῖς καὶ ἐπιτιμίαις καθυποβάλλονται, ὡς προδότηι καὶ ἐπίβουλοι τοῦ συμφέροντος τῆς πολιτείας.

κατὰ καιροῦς ὡς διὰ πολλὰς καιρικὰς τε καὶ ἄλλας περιστάσεις τῶν πάνυ ἀδυνάτων ἐστὶν ἐν τοῖς γαμικοῖς συναλλάγμασι διαφυλάξαι τὰ ἐν τῇ ῥηθείᾳ βίβλῳ ἀποφασισθέντα, καὶ εἰς τοσοῦτον παραπέλαυσαν, ὅτι ἔκτοτε μέχρι τοῦδε ἐπὶ χρόνοις τοσούτοις πάμπολλοι καὶ ὡς εἰπεῖν πάντες ἐνοχοὶ κατέστησαν· τοῖς ἐν ἐκείνῃ ἐκκλησιαστικοῖς δεσμοῖς, ἐν οἷς πολλὰκις κατὰ καιροῦς εἰς διάφορα μέρη ἐξεδίδοτο παρὰ τῆς ἐκκλησίας συγχωρητικὰ γράμματα· δι' ὅ καὶ ἐξητήσαντο ἤδη λύσιν μὲν τοῖς περιπεπτωκόσι ταῖς πατριαρχικαῖς καὶ συνοδικαῖς ἀραῖς μέχρι τοῦδε, παντελῆ δὲ τοῦ λοιποῦ ἀπάντων τῶν χριστιανῶν διαφυλάξιν ἀπὸ τῶν ἀρῶν τῆς ῥηθείας βίβλου. Ἡ δὲ μετρίότης ἡμῶν, καίπερ ὄρωσα κοινωφελέστατα τὰ ἐν τῇ βίβλῳ ἐκείνῃ ἀποφανθέντα, ὅμως πεπληροφορημένη, ὡς εἴρηται, τὸ ἀδύνατον τοῦ πράγματος διὰ τὰς περιστάσεις καὶ ὅτι αἱ ἐν ἐκείνῃ ἀραὶ οὐ μόνον οὐκ ἠδυνήθησαν τὴν σωματικὴν ἐκείνην ἢ πρόσκαιρον αναχαιτίσαι βλάβην, πάντων τὰ αὐτὰ ὡς ἢ πρὸ τῆς βίβλου προικοδοτούντων, ἀλλὰ πλείστην ὄσπν καὶ τὴν ψυχικὴν βλάβην ἐπεισέγαγον διὰ τὴν ἐνοχίαν· καὶ πολλαχῶς περὶ τοῦ πράγματος βουλευσαμένη, τελευταῖον τὸ ἔλαττον κακὸν πρὸ τοῦ μείζονος ἐλομένη πατρικῶς ὑπὲρ πάντων τῶν πνευματικῶν αὐτῆς τέκνων, ἐγνωμεν δυνάμει καὶ πανσθενεῖ χάριτι τοῦ παναγίου καὶ τελεταρχικοῦ πνεύματος ἐκδοῦναι τὸ παρὸν ἡμέτερον πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν γράμμα, διακωλυτικὸν μὲν τοῦ λοιποῦ τῶν ἀρῶν τῆς ῥηθείας βίβλου, συγχωρητικὸν δὲ τῶν μέχρι τοῦδε περιπεπτωκότων τοῖς ἐν ἐκείνῃ δεσμοῖς καὶ ἐπιτιμίαις. Διὸ γνώμη κοινῆ καὶ συναίνεσει τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει εὐρισκομένων ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἀγαπητῶν καὶ περιποθήτων ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν πατριαρχῶν, τοῦ τε παναγιωτάτου πρώην Κωνσταντινουπόλεως κυρίου Γερασίμου, καὶ τοῦ ἀγιωτάτου καὶ μακαριωτάτου τῶν Ἱεροσολύμων κυρίου Ἀνθίμου, μετὰ πάντων τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων Ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἀποφαινόμεθα ἵνα πρῶτον μὲν ὅσα ἐν διαφόροις πόλεσιν ἢ χωμοπόλεσιν ἢ χωρίοις κατ' εὐαρέστησιν τῶν ἐνοικούντων καὶ κατὰ μέρος εἴτε διὰ πατριαρχικῶν καὶ συνοδικῶν γραμμάτων εἴτε ἄλλως πῶς εἴσι διωρισμένα ἢ τεταγμένα περὶ προικοδοσιῶν κατὰ καιροῦς, ἐκεῖνα πάντα ἔχωσι τὸ κύρος καὶ τὴν ἰσχύϊν ἀπαράτρεπτον ἐσαεὶ καὶ ἀπαραμείωτον. Τοῦ δὲ ῥηθέντος βιβλίου τοῦ ἀοιδίου ἐν πατριάρχαις Σαμουὴλ τοῦ περὶ συναλ-

λαγμάτων τῶν προικοδοσιῶν, τὰς μὲν πατρικὰς ἐκείνου συ-
βουλὰς καὶ παραινέσεις ὡς καλὰς καὶ κοινωφελεῖς μάλιστα
τοῖς βουλομένοις ἐξέστω ἀκωλύτως φυλάττειν καὶ διενεργεῖν
μετὰ τῶν παρ' ἡμῖν εὐχῶν καὶ εὐλογιῶν· οἱ δὲ δι' ἠντιναοῦν
περίστασιν μὴ βουλομένοι φυλάττειν τοῦ λοιποῦ τὰ ἐν ἐκείνῃ
τῇ βίβλῳ συνοδικῶς ἀποφανθέντα περὶ τῶν προικοδοσιῶν, ἐχέ-
τωσαν ἄδειαν συγκροτεῖν συνοικέσια νόμιμα εἴτε ἐν Κωνσταν-
τινουπόλει, Γαλατᾶ καὶ Καταστένω, εἴτε ἐν ἄλλοις μέρεσι
καὶ ἐν ἐπαρχίαις καὶ προικοδοτεῖν ἕκαστος ὡς βούλεται καὶ
δύναται ἀνευ τινὸς ὑποψίας καὶ δισταγμοῦ, καὶ μηδὲν ἀνε-
χόμενος τοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ῥηθείᾳ βίβλῳ ἐκκλησιαστικοῖς
ἐπιτιμίοις. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὅσοι καὶ ὅποιοι τῶν χριστιαν-
ῶν μικροὶ ἢ μεγάλοι, ἄνδρες ἢ γυναῖκες, ὁποιαστινοσοῦν
τάξεως καὶ βαθμοῦ ὑπέπεσαν ὅπωςδήποτε τοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ
βίβλῳ ἐκκλησιαστικοῖς δεσμοῖς καὶ ἐπιτιμίοις ἐξ ὅτου ἐξεδέ-
δοτο μέχρι τῆς σήμερον, κακεῖνοι πάντες ζῶντες ἢ τεθνεώτες
ὑπάρχωσι πάντα συγκεκριμένοι καὶ εὐλογημένοι παρὰ Θεοῦ
Κυρίου Παντοκράτορος, λελομένοι τε καὶ ἐλεύθεροι τῶν τυπω-
θέντων καὶ ἐκδοθέντων ἐκείνων ἀρῶν (α), καὶ τῶν ἐκκλησια-
στικῶν δεσμῶν καὶ ἐπιτιμιῶν πάντα ἀμέτοχοι ἐν τε τῷ νῦν
αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, ἔχοντες καὶ τὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας
τῶν ἁγίων τριακοσίων καὶ δέκα καὶ ὀκτὼ Θεοφόρων πατέρων
τῶν ἐν Νικαίᾳ καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων τῆς ἐκκλησίας πατέρων
ἐξ ἀποφάσεως.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ χιλιστῷ ἑπτακοσιοστῷ ἑννενηκοστῷ ὀγ-
δέῳ, ἐν μηνὶ Φεβρουαρίῳ ἰνδικτιῶνος α΄.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κων/πόλεως νέας Ῥώ-
μης καὶ οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ εὐχεται.

Πρόην Κωνσταντινουπόλεως ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ συνεπεύχεται.

Ἱεροσολύμων ἈΝΘΙΜΟΣ ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ συνεπεύχεται.

• Ο Ἐπίσκου ΣΑΜΟΥΗΛ.	• Ο Ἡρακλείας ΜΕΛΕΤΙΟΣ.
• Ο Κυζίκου ΚΩΣΤΑΣ.	• Ο Νικομηδείας ΛΘΑΝΑΣΙΟΣ.
• Ο Νικαίας ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ.	• Ο Χαλκηδόνος ΙΕΡΕΜΙΑΣ.
• Ο Θεσσαλονίκης ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ.	• Ο Προύσης ἈΝΘΙΜΟΣ.
• Ο Νάουσας ΗΣΑΙΑΣ.	• Ο Λαρίσης ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ.
• Ο Εὐρίπου ΕΠΡΟΘΕΟΣ.	• Ο Δημητριάδος ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ.

(α) Σημειῶσαι τὴν κατάχρησιν τῆς μετὰ θηλυκοῦ οὐσιαστικοῦ
συντάξεως ἀρογικῶν μετοχῶν, περὶ ἧς ἐπιβέ καὶ τὰ ἄλλα τοῦ ση-
μειωθέντά μοι (Φωτίου Ἀμφιλοχ. σελ. 379 καὶ Ἰωάννου Ῥωσσίας
ἐπιστ. σελ. 40.)